

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მეორე სექცია

რამიშვილი და კონსტიანე სპარტაქელოს წინააღმდეგ

(საჩივარი №1704/06)

ბადაწყვიტილება

სტრასბურში

2009 წლის 27 იანვარი

საბოლოო განცხადება 27/04/2009

*წინამდებარე გადაწყვეტილება შეიძლება დაექვემდებაროს
რედაქციულ გადასინჯვას*

საქმეში: რამიშვილი და კონსტიტუციური საპარტოვოლო წინააღმდეგობა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (მეორე სექცია) პალატამ, შემდეგი შემადგენლობით:

*ფრანსუაზ ტულკენსი, თავმჯდომარე,
ირენეუ კაბრალ ბარეტო
ვლადიმერო ზაგრებელსკი
დანუტე ჯოშიენე
დრაგოლიუბ პოპოვიჩი
ანდრეას შაიო
ნონა წოწორია, მოსამართლეები
და სალი დოლე, სექციის განმწესრიგებელი*

განიხილა რა საქმე პალატის 2009 წ. 6 იანვრის დახურულ სხდომაზე, გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

1. პროცედურა

1. საქმეს საფუძველად დაედო საჩივარი (№1704/06), რომელიც სასამართლოში წარდგენილ იქნა 2006 წ. 9 იანვარს, საქართველოს ორი მოქალაქის, ბ-ნი შალვა რამიშვილისა („შემდგომში პირველი მომჩივანი“) და ბ-ნი დავით კონსტიტუციის (შემდგომში „მეორე მომჩივანი“) მიერ, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის საფუძველზე.

2. მომჩივნების პირველი წარმომადგენლები, ბ-ნი ალექსანდრე ბარამიძე და ბ-ნი ჰანს ფონ საქსენ-ალტენბურგი, 2007 წ. 23 თებერვალს შეცვალეს ქნ-მა ღია მუხაშავრიამ და ბ-მა ვახტანგ ვახტანგიძემ – ადვოკატებმა, რომლებიც თბილისში ახორციელებენ საადვოკატო საქმიანობას. საქართველოს მთავრობა (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოდგენილი იყო სახელმწიფო წარმომადგენლის, ბ-ნი მიხეილ კეკელიძის მიერ – იუსტიციის სამინისტროდან.

3. 2006 წ. 8 თებერვალს, მთავრობას გაეგზავნა სასწრაფო შეტყობინება საჩივარის წარდგენის შესახებ, სასამართლოს რეგლამენტის 40-ე მუხლის შესაბამისად. 2006 წ. 16 თებერვალს, სასამართლომ, რეგლამენტის 41-ე მუხლის საფუძველზე გადაწყვიტა საჩივარის დაჩქარებული წესით განხილვა და 2006 წ. 3 აპრილს აღნიშნული აცნობა მთავრობას რეგლამენტის 54-ე მუხლის მე-2 (ბ) პუნქტის შესაბამისად.

4. მომჩივნები ირწმუნებოდნენ, რომ მათდამი მოპყრობა სასამართლო დარბაზში აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების საკითხის განხილვისას და საქმის არსებითად განხილვისას, კონვენციის მე-3 მუხლის განმარტებიდან გამომდინარე, დამამცირებელი იყო. პირველმა მომჩივანმა მისი კარცერში ყოფნის პირობები გააპროტესტა, ხოლო მეორე მომჩივანმა - მის საკანში პატიმართა ჭარბი რაოდენობა. კონვენციის მე-5 მუხლის I (გ) და მე-4 პუნქტების საფუძველზე მომჩივნებმა გამოთქვეს პროტესტი იმის გამო, რომ მათი წინასწარი დაკავება, რომელიც გრძელდებოდა 2005 წ. 27 ნოემბრიდან 2006 წ. 13 იანვრამდე, იყო უკანონო და გაასაჩივრეს დაკავების საკითხთან დაკავშირებული სასამართლო პროცესის სამართლიანობა და საქმის დროული განხილვა.

5. 2006 წ. 30 ივნისს, მთავრობამ წარმოადგინა თავისი მიმოხილვა საქმის დასაშვებობისა და არსებითი ნაწილის შესახებ. მომჩივნებმა

აღნიშნულს უპასუხეს 2006 წ. 29 აგვისტოსა და 19 სექტემბერს. მთავრობამ და მომჩივნებმა დამატებითი კომენტარები 2006 წ. 9 და 30 ნოემბერს წარმოადგინეს.

6. 2007 წ. 26 ივნისის გადაწყვეტილებით, სასამართლომ საჩივარი ნაწილობრივ დასაშვებად ცნო.

7. არცერთ მხარეს არ უსარგებლია საქმის არსებით ნაწილთან დაკავშირებით დამატებითი წერილობითი მიმოხილვის წარმოდგენის უფლებით (სასამართლო რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1 პუნქტი). მომჩივნებმა სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნა 2007 წ. 3 სექტემბერს შეიტანეს. სასამართლოს შეთავაზების მიუხედავად, მთავრობას საპასუხო კომენტარები არ წარმოუდგენია.

შაქტები

საქმის გარემოებები

8. პირველი მომჩივანი დაბადებულია 1971 წელს, ხოლო მეორე მომჩივანი - 1961 წელს, მათი საცხოვრებელი ადგილია ქ. თბილისი.

ა. საქმის მდგომარეობა 2006 წ. 3 აპრილამდე – კომუნიფიცირებამდე

9. მომჩივნები იყვნენ კერძო მედია კომპანიის („მედია კომპანია“) თანადამაარსებლები და მეწილეები, რომელიც ფლობდა სატელევიზიო არხს „TV 202“ („არხი“), რომელიც მაუწყებლობდა თბილისში. პირველი მომჩივანი, ასევე პოპულარული ტელეშოუ „დებატების“ წამყვანი, ხშირად საუბრობდა პოლიტიკურად აქტუალურ თემებზე.

10. 2005 წ. 25 აპრილის მომსახურების ხელშეკრულების საფუძველზე, მედია კომპანიამ იკისრა კერძო კინო-კომპანიის („კინო-კომპანია“) „სტუდიო რეპორტერ“-ის მიერ გადაღებული დოკუმენტური ფილმების ეთერში გაშვების ვალდებულება. შესაბამისად, 2005 წ. მაისში კინო-კომპანიამ მუშაობა დაიწყო დოკუმენტურ ფილმზე, რომელიც შეეხებოდა ბნ. ბ-ს - ბიზნეს-მოდერნიზაციას; ბ-ნი ბ გახლდათ პარლამენტარი და პრეზიდენტის პოლიტიკური პარტიის („მართველი პარტია“) წევრი, რომელიც იმ დროისათვის წარმოადგენდა საპარლამენტო უმრავლესობას. დოკუმენტური ფილმის მიზანს ბ-ნი ბ-ს სავარაუდოდ არალეგალური კომერციული საქმიანობისათვის ფარდის ახდა წარმოადგენდა. მთავრობის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, მომჩივნების გამოკვებით, მედია-კომპანიაში არავისთვის არ იყო ცნობილი მაკომპრომეტირებელი ფილმის გადაღების შესახებ.

11. მას შემდეგ, რაც ბ-ნი ბ. უშედეგოდ ეცადა ჟურნალისტების დაყოლიებას, რათა მათ უარი ეთქვათ პროექტზე, ის პირველ მომჩივანს დაუკავშირდა. 2005 წ. მაისიდან აგვისტომდე, პარლამენტარი მრავალჯერ დაუკავშირდა ბ-ნ რამიშვილს ტელეფონით და ფილმის დაბლოკვა სთხოვა. საბოლოოდ ის შეხვედრაზე დათანხმდა, რომელზეც აღნიშნული საკითხის განხილვა უნდა შემდგარიყო.

12. პირველი შეხვედრის დროს, რომელიც 2005 წ. 26 აგვისტოს დილით შედგა, მიღწეული იქნა შეთანხმება, რომლის თანახმადაც პირველი მომხივანი არ დაუშვებდა თავის არსზე ფილმის ეთერში გაშვებას 100,000 აშს. დოლარის (80,000 ევრო¹) სანაცვლოდ. შეხვედრის დასრულებისთანავე ბ-ნმა ბ-მ შინაგან საქმეთა მინისტრს აცნობა, რომ პირველი მომხივანი მას აშანტაჟებდა. მან მინისტრს აცნობა, რომ მაკომპრომატირებელი ფილმის ეთერში გაშვება დამანგრეველ ზეგავლენას იქონიებდა არა მარტო პირადად მასზე, არამედ მმართველი პარტიის რეპუტაციაზეც.

13. იმავე დღეს, შინაგან საქმეთა სამინისტრომ, სისხლის სამართლის საქმე აღძრა მნიშვნელოვანი მოვების მიღების მიზნით გამოძალვის ბრალდებაზე. იმავე დღეს, მოგვიანებით ბ-ნი ბ. კიდევ ერთხელ შეხვდა პირველ მომხივანს. ისინი შეთანხმდნენ, რომ ეს უკანასკნელი თანხას მიიღებდა ორ ნაწილად: 30.000 აშშ დოლარს და 70.000 აშშ. დოლარს (შესაბამისად, 24,010 და 56,000 ევროს).

14. 2005 წ. 27 აგვისტოს დილით, ბ-ნმა ბ-მ პროკურატურას აცნობა, რომ თანხის პირველ ნაწილს პირველ მომხივანს გადასცემდა დაახლოებით შუადღისათვის. 100 დოლარიანი კუპონები დამუშავდა უხილავი ქიმიური ნივთიერებით და დაინიშნა სპეციალური ფანქრით, ხოლო მათი სერიული ნომრები დაფიქსირდა საგამოძიებო სამსახურის მიერ, გენერალურმა პროკურატურამ გამოსცა გადაწყვეტილება, რომელიც თარიღდება 2005 წ. 27 აგვისტოს დილის 11:00-ით და რომლის საფუძველზე გაიცა შეხვედრის ვიდეო-გადაღების უფლება სასამართლო ორდერის გარეშე, „გადაუდებელი აუცილებლობიდან“ გამომდინარე. უხილავი კამერა დამაგრებული იყო პარლამენტარის სხეულზე.

15. შეხვედრა, რომლის დროსაც ბ-ნმა ბ-მ პირველ მომხივანს გადასცა თანხა, შედგა 2005 წ. 27 აგვისტოს შუადღეს, მათი საერთო მეგობრის სახლში. შეხვედრას ასევე ესწრებოდა მეორე მომხივანიც. საუბარი და თანხის გადაცემა დაფიქსირდა ფარული ვიდეოგადაღებით („2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდეო ჩანაწერი“), პარლამენტარის მეშვეობით. როდესაც მომხივნებმა დატოვეს შეხვედრის ადგილი და ჩასხდნენ მეორე მომხივნის ავტომანქანაში, ისინი დააკავეს და გაჩხრიკეს. განხორციელდა 30.000 აშშ. დოლარის და ავტომანქანის, რომელშიც ნაპოვნი იქნა თანხა, კონფისკაცია. იმავე დღეს თბილისის საქალაქო სასამართლომ ფარული ვიდეოჩანაწერი დასაშვებად ცნო როგორც მტკიცებულება.

16. 2005 წ. 28 აგვისტოს, ბ-ნი ბ. გამოძიების მიერ აღიარებული იქნა დაზარალებულად და ორივე მომხივანს წაუყენეს ბრალდება გამოძალვის მომზადებაში. მათ საჩივარეს რომ უდანაშაულოები იყვნენ და იმ მომენტისათვის ჩვენების მიცემაზე უარი საჩივარეს.

17. 2005 წ. 29 აგვისტოს, თბილისის ქალაქის სასამართლომ პროკურორის შუამდგომლობები დააკმაყოფილა და ორივე მომხივანს სამი თვის ვადით წინასწარი პატიმრობა შეუფარდა. სასამართლო ორდერის თანახმად, მოპოვებული მტკიცებულებები – პარლამენტარის ჩვენებები, შემთხვევის ადგილზე ჩატარებული მომხივნების ჩხრეკის შედეგები, ამოღებული მასალები და 2005 წ. 27 აგვისტოს გადაღებული ვიდეო ჩანაწერი – ამყარებს ეჭვს, რომ მომხივნებლების მიერ ნამდვილად არის

¹ აქ და შემდგომ, თანხა მოცემულია 2008 წლის 30 ოქტომბრის გაცვლითი კურსის შესაბამისად.

ჩადენილი დანაშაული, რომელიც მათ ბრალად ედებათ. სასამართლომ დაუსაბუთებლობის ნიადაგზე აცილება მისცა პროკურორის არგუმენტს, რომლის თანამხადაც შესაძლებელი იყო მომჩივნები მიმალულიყვნენ, ბრალდების სიმძიმიდან გამომდინარე. თუმცა, სასამართლო დაეთანხმა იმ მოსაზრებას, რომ შესაძლებელი იყო მათ მიერ ჭეშმარიტების დადგენის პროცესში ჩარევა და ამისათვის ზეწოლის მოხდენა იმ მოწმეებზე, რომლებიც მათ დაქვემდებარების ქვეშ მუშაობდნენ მედია კომპანიაში.

18. 2005 წ. 31 აგვისტოს მომჩივნებმა აღნიშნული გადაწყვეტილება გაასაჩივრეს და საჩივარეს, რომ მათი დაკავება უკანონო იყო, კონვენციის 5 მუხლის განსაზღვრებით, რამდენადაც პროკურორმა ვერ შეძლო აღნიშნული ზომის გამოყენების გონივრულობის დასაბუთება. მათ კონკრეტულად გაასაჩივრეს ის ფაქტი, რომ პარლამენტარის ჩვენებების გარდა ბრალდების მხარეს არ წარმოდგენია რაიმე სხვა მტკიცებულება, რაც გაამყარებდა იმ ეჭვს, რომ დანაშაული ნამდვილად ჩადენილი იქნა. გარდა ამისა, ისინი აცხადებდნენ, რომ კონვენციის მე-18 მუხლის მოთხოვნების წინააღმდეგ, ისინი დააკავეს არა კომპეტენტური სამართლებრივი ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, არამედ იმისათვის, რომ ჩაეხშოთ მათი სატელევიზიო არხის მოქმედება.

19. 2005 წ. 31 აგვისტოს გამომძიებელმა გამოიტანა დადგენილებას, რომლის საფუძველზე სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების სახით დამაგრდა ამოღებული დოღარის კუპიურები, მეორე მომჩივნის ავტომანქანა და იქ ნაპოვნი ქიმიური ანაბეჭდები, ისევე როგორც მომჩივნების თითის ანაბეჭდები და 2005 წ. 27 აგვისტოს განხორციელებული ჩხრეკის და დაკავების სხვა შედეგები.

20. 2005 წ. 2 სექტემბერს თბილისის რაიონულმა სასამართლომ დაუშვებლად ცნო მომჩივნის საჩივარი ზეპირ მოსმენაზე. საქმის მასალებში მოცემული იყო აღნიშნული ზეპირი მოსმენის ფოტოსურათები, რომლებზეც გამოსახული არიან გისოსებიან საბრალდებო სკამზე მყოფი მომჩივნები, რომლებსაც გარს ახვევიან გუშაგები. ფოტოსურათებზე ასევე ნაჩვენებია, რომ სასამართლო დარბაზი გადაჭედებულია (ზეპირი მოსმენის დეტალური აღწერა იხილეთ პუნქტები 52-65).

21. 2005 წ. 2 სექტემბრის გადაწყვეტილებით ძალაში დარჩა ქვემო ინსტანციის სასამართლოს არგუმენტაცია, რომლის თანახმად მომჩივნის ხელმძღვანელი (მენეჯერის) პოზიცია მედია კომპანიაში შეიძლებოდა ყოფილიყო მოწმეებზე ზემოქმედების მოხდენის რისკის საფუძველი. გადაწყვეტილებაში კიდევ ერთხელ იყო ნათქვამი, რომ მოპოვებული მტკიცებულებები – პარლამენტარის ჩვენებები, მომჩივნების შემთხვევის ადგილზე ჩხრეკის შედეგები და ა.შ. – ხაზს უსვამდნენ იმის მაღალ ალბათობას, რომ განმხცადებლებმა მართლაც ჩაიდინეს დანაშაული.

22. 2005 წ. 6 სექტემბერს გამომძიებელმა სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების სახით დაამაგრა 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდეო ჩანაწერი და მისი სტენოგრაფიული ასლი. 2005 წ. 29 სექტემბერს გამომძიებელმა სტენოგრაფიული დოკუმენტი წარუდგინა მომჩივნებს. მომჩივნებმა ეჭვქვეშ დააყენეს მისი ნამდვილობა და ითხოვეს მოკლევადიანი გათავისუფლება ვიდეო ჩანაწერის სანახავად.

23. 2005 წ. 19 ოქტომბერს გამომძიებელმა მომჩივნებს წერილობითი ფორმით წინასწარი გამოძიების შეწყვეტის შესახებ აცნობა. 2005 წ. 11 ნოემბერს მომჩივნები საქმის მასალებს გაეცნენ საპრობილემში. თუმცა, იმის გამო რომ იმ დროისათვის არ იქნა უზრუნველყოფილი საჭირო

აპარატურა, მხოლოდ 2005 წ. 14 და 16 ნოემბერს შეძლეს მომჩივნებმა, მათი ადვოკატების თანდასწრებით, 2005 წ. 27 აგვისტოს მომხდარიყო ვიდუო ჩანაწერის პირველად ნახვა.

24. 2005 წ. 22 ნოემბერს პროკურორმა სისხლის სამართლის საქმე და 2005 წ. 19 ნოემბრის საბრალდებო აქტი გადააგზავნა თბილისის საქალაქო სასამართლოში, პროცესის დასაწყებად.

25. 2005 წ. 27 ნოემბერს დასრულდა წინასწარი პატიმრობის სამთვიანი ვადა, ხოლო სასამართლოს მიერ ვადის გახანგრძლივებაზე ბრძანება არ გაცემულა.

26. 2005 წ. 6 დეკემბერს მომჩივნებმა საჩივარი შეიტანეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში და მოითხოვეს მათი დაუყოვნებლივი განთავისუფლება. მათ საჩივარეს, რომ მათ აღუკვეთეს თავისუფლება სისხლის სამართლის კოდექსის (“სსკ”) 159 მუხლის და კონვენციის 5 მუხლის დარღვევით, რადგანაც 2005 წ. 27 ნოემბრიდან მათი დაკავება არ იყო სანქცირებული რაიმე სამართლებრივი გადაწყვეტილებით (ბრძანებით). სასამართლოდან სარჩელზე დაუყოვნებლივი პასუხი არ მიღებულა.

27. 2006 წ. 11 იანვარს თბილისის №5 საპროცესო ადმინისტრაციამ პირველი მომჩივანი, რომელიც აღნიშნულ საპროცესო აქტში იხდოდა პირობით პატიმრობას, ჩვეულებრივი საკნიდან გადაიყვანა კარცერში, რომლის ფართი იყო 5.65 მ² და გამიზნული იყო ცალკე (ერთი ადამიანის) სატუსაღოდ, სასჯელად დისციპლინური დარღვევებისათვის, მაგ. მობილური ტელეფონით სარგებლობისათვის; ხოლო ამგვარ შემთხვევას წარსულში ადგილი არ ჰქონია და იყო პირველი. პირველი მომჩივნს თქმით, საბჭოთა პერიოდში ამგვარ საკნებში სვამდნენ სიკვდილმისჯილებს. საკანში იჯდა კიდევ ერთი პიროვნება („მეორე პატიმარი“).

28. 2006 წ. 13 იანვარს მომჩივნები წარსდგნენ თბილისის საქალაქო სასამართლოში, განმწესრიგებულ სხდომაზე. თბილისის საქალაქო სასამართლომ გადაწყვეტა მომჩივნები სასამართლოზე გაეყვანა სსკ-ის 417 მუხლის 1 პუნქტის ბრალდებით. გარდა ამისა, სასამართლომ აცხადებდა მისცა მომჩივნების 2005 წ. 6 დეკემბრის შუამდგომლობას, რომლებშიც ისინი ითხოვდნენ გათავისუფლებას ან სასამართლო პროცესის მოლოდინში მათი გადაყვანას უფრო ასატანი პირობების მქონე საპატიმროში; სასამართლო გადაწყვეტილება შემდგენიარად იყო ჩამოყალიბებული:

„დაცვის მხარე არასწორად აპელირებს კონვენციის დარღვევაზე იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ სამთვიანი დაკავების ვადის ამოწურვის შემდეგ მომჩივნები დაუყოვნებლივ არ წარსდგნენ სასამართლოს წინაშე. [ფაქტობრივად] სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით არ არის გათვალისწინებული შემდეგი: საქმის არსებითად განხილვისათვის სასამართლოში გადაცემისთანავე არ არის სავალდებულო მსჯავრდებულისათვის დადგენილი ადკვეთის ზომებთან დაკავშირებით რაიმე საპროცესო გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ მიღება. კონვენციის თანახმად, ეროვნულმა სასამართლომ საქმეზე გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს გონივრულ ვადაში. „გონივრული ვადა“ შემდგენიარად არის განმარტებული სსკ-ის 680 მუხლის 8 პუნქტში: „რაიონის (რეგიონალური) სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლის საქმის მოსმენის დროს დაკავების ვადა არ უნდა გადააჭარბოს 12 თვეს საქმის სასამართლოში გადაგზავნის დღიდან. შესაბამისად, მომჩივნების პატიმრობა სასამართლო პროცესის მოლოდინში არ გაგრძელდება კანონით დადგენილი ვადის მიღმა.“

29. 2006 წ. 13 იანვრის გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში მითითებული იყო, რომ გასაჩივრება დაუშვებელი იყო.

30. საქმის მასალებში მოცემული იყო ფოტოსურათები, რომლებზეც გამოსახული არიან გისოსებიან საბრაღდებო სკამზე მყოფი მომჩივნები 2006 წ. 13 იანვარს გამართული მოსმენის დროს. სურათზე ჩანს, რომ სასამართლო დარბაზში მათ გარს ახვევია ავტომატებით შეიარაღებული და შავნიღებებიანი დაცვა.

31. 2006 წ. 14 იანვარს, დილის 11:00 სთ-ზე, პირველი მომჩივნის საკანში შევიდა ტოქსიკური კვამლი (იხ. §§ 47-74), რომელიც (როგორც ციხის ადმინისტრაციამ მოგვიანებით განმარტა) მომიჯნავე საკანში ლეიბზე გაჩენილმა ცეცხლმა გამოიწვია. ვენტილაციის სისტემის არარსებობის გამო საკანი მალე გაივსო კვამლით და პირველმა მომჩივანმა და საკანში მყოფმა მეორე პატიმარმა მიიღეს სასუნთქი გზების დაზიანება კვამლის ჩასუნთქვის შედეგად; მათ არ შეეძლოთ სუნთქვა და თვალებიდან აღენიშნებოდათ ცრემლდენა. პირველი მომჩივნის თქმით, ისინი ყვიროდნენ და კარზე აბრახუნებდნენ ნახევარი საათის განმავლობაში, და მხოლოდ ამის შემდეგ ციხის გუშაგი გამოჩნდა, რომელმაც გააღო საკნის კარი და ორივე პატიმარი კვამლის განიავებამდე გამოუშვა.

32. 2006 წ. 15 იანვარს პირველი მომჩივანი კარცერიდან დააბრუნეს ჩვეულებრივ საკანში.

33. 2006 წ. 19 იანვარს მეორე მომჩივანი, რომელიც ასევე პირობით პატიმრობაში იყო № 5 საპრობილეში, ექვს-ნარიანი საკნიდან, სადაც ექვსი პატიმარი იხდიდა სასჯელს, გადაიყვანეს ოცნარიან საკანში, რომელშიც ოცდაცხრა პატიმარი იმყოფებოდა. პატიმრები იძულებულები იყვნენ რიგრიგობით დაეძინათ.

34. 2006 წ. 20 იანვარს პირველმა მომჩივანმა საჩივარი შეიტანა გენერალურ პროკურატურაში და იუსტიციის სამინისტროში („ის“) – უწყებაში, რომლის დაქვემდებარებაშიც იყო სასჯელაღსრულების სისტემა, და მან გაასაჩივრა კარცერის პირობები და მისი კარცერში დაკავების კანონიერება. საჩივრის თანახმად, კარცერს არ ჰქონდა ფანჯარა, არ ნიავდებოდა და უკიდურესად ნესტიანი იყო. ონკანიდან წყალი 24 საათის განმავლობაში განუწყვეტლივ და ხმაურით მოდიოდა. საკნის კუთხეში, საწოლიდან ერთი მეტრის დაშორებაზე განთავსებული ვიწრო მილი ასრულებდა ტუალეტის ფუნქციას. მილი ისეთი ვიწრო იყო, რომ პატიმარს უკიდურესად უჭირდა შარდის ან ექსკრემენტის მასში გატარება; „ტუალეტსა“ და საკნის დარჩენილ ნაწილს შორის არ არსებობდა არანაირი გამყოფი საშუალება და საკანში მუდმივად იდგა აუტანელი სიმყრალე. ერთი პატიმარი ვერანაირად ვერ აარიდებდა თვალს იმას, თუ რას საქმიანობდა მეორე პატიმარი. საკანში მრავლად იყვნენ ტარაკნები, ზოგჯერ საკანში ვირთხებიც დარბოდნენ. პარაზიტებით სავსე ერთადერთი საწოლი იმდენად ვიწრო იყო, რომ მასზე ორი ადამიანის მოთავსება აბსოლუტურად შეუძლებელი გახლდათ.

35. როგორც პირველი მომჩივანი ჩიოდა, ასეთ პირობებში მას არ ჰქონდა არც ნორმალურად დაძინების და არც კვების საშუალება. კარცერში ყოფნის მთელი ვადის მანძილზე იგი არცერთხელ არ გაუყვანიათ სასეირნოდ და მას არ ჰქონია სხვა ფიზიკური დატვირთვის საშუალება. როგორც ის აცხადებს, მასთან არცერთხელ არ მისულა ექიმი და მას არცერთხელ არ მიუღია სხვა სახის დახმარება.

36. 2006 წ. 20 იანვრიდან სასამართლო სხდომები იმართებოდა თითქმის ყოველდღიურად. დარბაზებში, სადაც იმართებოდა სხდომები,

მომჩივნები ჰყავდათ იგივე პირობებში, როგორშიც ისინი იყვნენ 2006 წ. 13 იანვარს – ისინი ჰყავდათ გისოსებიან საბრაღდებო სკამზე და მათ გარს ეხვივნენ ნიღბიანი, ავტომატებით შეიარაღებული გუშაგები.

37. 2006 წ. 23 თებერვალს გამართულ მოსმენაზე მეორე მომჩივანმა გამოაცხადა, რომ ციხეში ყოფნის დროს იგი გამუდმებით განიცდიდა სამედიცინო დახმარების და სასმელი წყლის უკმარისობას. მან საჩივარა, რომ შიმშილობის დაწყებას აპირებდა. მოსამართლე არ გამოხმაურებია მის განცხადებას. მალევე, მეორე მომჩივნის ისედაც გადაჭედულ თორმეტკაციან საკანში შეიყვანეს კიდე ექვსი პატიმარი, რის შედეგადაც საკანში მყოფი პატიმრების რაოდენობა 35 გახდა.

38. 2006 წ. 25 თებერვალს გენერალურმა პროკურატურამ პირველ მომჩივანს აცნობა, რომ წარმოებაში მიიღო მის მიერ 2006 წ. 20 იანვარს შეტანილი საჩივარი. გენერალურმა პროკურატურამ პირველ მომჩივანს ასევე მიუთითა, რომ იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მონაცემებით, კარცერში არსებული პირობები სრულად შეესატყვისებოდა „საერთაშორისო სტანდარტებს“.

39. 2006 წ. 27 თებერვალს, მას შემდეგ რას ბრაღდების მხარემ დაასრულა სასამართლოში თავისი პოზიციის წარდგენა, სსკ-ის 140 მუხლის მე-17 პუნქტის საფუძველზე მომჩივნებმა იშუამდგომლა სასამართლო პროცესის მოლოდინში მათთვის უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიების შეფარდება ან უფრო ასატანი პირობების მქონე საპატიმროში გადაყვანა, ახლად აღმოჩენილი გარემოებების გათვალისწინებით. ამასთან დაკავშირებით მომჩივნებმა აღნიშნეს ის ფაქტი, რომ არცერთი მოწმე, რომელიც დაკითხა ბრაღდების მხარემ, არ მუშაობდა მათ უშუალო დაქვემდებარებაში; ისინი იყვნენ მედია კომპანიის თანადამაარსებლები. თბილისის საქალაქო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა აღნიშნული შუამდგომლობა იმავე დღეს. მოსამართლემ აღნიშნა, რომ ეს ფაქტი ნამდვილად გახლდათ „ახლად აღმოჩენილი გარემოება“, თუმცა ჩათვალა, რომ არ იყო „მნიშვნელოვანი გარემოება, რომლის საფუძველზე გამართლებული იქნებოდა დადგენილი აღკვეთის ზომის გადახედვა“. მოსამართლემ ასევე აღნიშნა, რომ „ეს განცხადება უფრო მართებულია იმის გათვალისწინებით, რომ დაცვის მხარეს არ წარუდგენია თავისი პოზიცია და არ დაკითხულან, და არც მოპოვებული მტკიცებულებების შეფასება განხორციელებულა.“

40. მომჩივნებმა მიკერძოებულობაში დაადანაშაულეს მოსამართლე და ეჭვქვეშ დააყენეს მისი ობიექტურობა, თუმცა ეს ბრაღდება თბილისის საქალაქო სასამართლოს იმავე მოსამართლის მიერ იმავე დღეს იქნა აცილებული დაუსაბუთებლობის საფუძველზე. 2006 წ. 27 თებერვლის ორივე გადაწყვეტილების წინააღმდეგ შეტანილი საჩივარი დაკავშირებული იყო მხოლოდ საბოლოო ვერდიქტის წინააღმდეგ შეტანილ საჩივართან.

41. 2006 წ. 29 მარტს თბილისის საქალაქო სასამართლომ გამოძალვის განზრახვაში ბრაღდებით პირველ მომჩივანს შეუფარდა თავისუფლების აღკვეთა ოთხი წ. ვადით, ხოლო მეორე მომჩივანს - სამი წ. ვადით. 2006 წ. 30 ივნისს თბილისის სააპელაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა განაჩენი.

42. გასამართლების შემდეგ მომჩივნები თბილისის №5 საპრობილიდან გადაიყვანეს რუსთავის №6 საპრობილეში. მათ უზენაეს სასამართლოში გაასაჩივრეს სააპელაციო სასამართლოს 2006 წ. 30

ივნისის გადაწყვეტილება. საქმის მასალები არ შეიცავდა ინფორმაციას სისხლის სამართლის პროცესის შემდგომი განვითარების შესახებ.

ბ. საქმის შემდგომი განვითარება, მხარეთა მოსაზრებებიდან და კომენტარებიდან გამომდინარე

1. სასამართლო საქმის წარმოება პირველი მომჩივნის საკანში ყოფნასთან დაკავშირებით

43. 2006 წ. 3 ივლისს გენერალურმა პროკურატურამ პირველ მომჩივანს აცნობა, რომ 2006 წ. 18 მაისს პროკურატურაში აღიძრა საქმე მომჩივნის მიერ 2006 წ. 20 იანვარს შეტანილ საჩივართან დაკავშირებით, რომელიც შეეხებოდა მის კარცერში პატიმრობას, თუმცა წინასწარი გამოძიების შემდეგ, 2006 წ. 26 ივნისს მიღებული იქნა გადაწყვეტილება საქმის შეწყვეტის შესახებ, დანაშაულის ნიშნების არარსებობის გამო.

44. გენერალური პროკურატურის 2006 წ. 26 ივნისის დადგენილებაში ნათქვამი იყო, რომ პირველი მომჩივნის კარცერში გადაყვანა, ციხის რეგლამენტის 22-ე მუხლის 1 პუნქტის (ბ) თანახმად, წარმოადგენდა კანონიერ დისციპლინურ სახდელს მობილური ტელეფონით სარგებლობის გამო, რადგან ამგვარი ქმედება წარმოადგენს პატიმრობის წესების სერიოზულ დარღვევას. თბილისის №5 საპყრობილის ადმინისტრაციის, ციხის ექიმის და მეორე პატიმრის განცხადებებზე დაყრდნობით, გადაწყვეტილებაში მითითებული იყო, რომ პირველ მომჩივანთან ექიმი მოდიოდა ყოველდღიურად და მოწოდებული საკვები იყო ჩვეულებრივ საკნებში დასარიგებელი საკვების იდენტური. თუმცა, პირველი მომჩივნის ჩვენებებზე დაყრდნობით, განცხადებაში მითითებული იყო, რომ პირველმა მომჩივანმა უარი თქვა საკვების მიღებაზე კარცერში არსებული ანტისანიტარული მდგომარეობის გამო. რაც შეეხება მომიჯნავე საკანში პატიმრის მიერ გაჩენილი ხანძრის ინციდენტს, რომელიც მოხდა 2006 წ. 14 იანვარს, გენერალურმა პროკურატურამ მოწმის ჩვენებაზე დაყრდნობით საჩივარა, რომ პირველი მომჩივანი დაუყოვნებლივ გაყვანილი იქნა კარცერიდან და კარცერში დააბრუნეს მას შემდეგ, რაც საკნიდან გავიდა კვამლი და მის სიცოცხლეს არანაირი საფრთხე აღარ ემუქრებოდა.

45. 2006 წ. 21 მაისს მთავრობამ წარმოადგინა მეორე პატიმრის დაკითხვის ოქმი. ეს უკანასკნელი აკონკრეტებდა, რომ კარცერში კვება დამაკმაყოფილებელი იყო და რომ, ნებისმიერ შემთხვევაში, მას და პირველ მომჩივანს ჰქონდათ საკვების საკმარისი მარაგი, მათი ნათესავების მიერ შემოგზავნილი საკვების ამანათების წყალობით, რომლებიც მათ გადმოიტანეს ჩვეულებრივი საკნიდან.

46. 2006 წ. 23 მაისს საგამოძიებო კომისიის მიერ ჩატარდა კარცერის დათვალიერება, რომელზე დაყრდნობითაც გენერალურმა პროკურატურამ თავის 2006 წ. 26 ივნისის დადგენილებაში საჩივარა, რომ კარცერი აღჭურვილი იყო „ჰაერის ფილტრაციის“ სათანადო სისტემით და შიდა ხელოვნური განათებით, და რომ საკანში იყო ტუალეტი, რომელიც საკნის დარჩენილი ნაწილიდან კედლით იყო გამოყოფილი.

47. 2006 წ. 23 მაისს ჩატარებული კარცერის დათვალიერების ოქმის თანახმად, რომელიც წარმოადგინა მთავრობამ, დათვალიერება ჩატარდა პირველი მომჩივნის და მისი ადვოკატის დასწრების გარეშე. მოგვიანებით

გაირკვა, რომ კარცერი მდებარეობდა თბილისის № 5 საპყრობილის სარდაფში; მისი სიგრძე შეადგენდა 276 სანტიმეტრს, ხოლო სიგანე 205 სმ-ს, საწოლის სიგანე 120 სმ იყო. რაც შეეხება ტუალეტს, იგი შედგებოდა მიწაში გათხრილი ხვრელისაგან და ორი ჩაცმენტიანი აგურისაგან, ფეხების დასადგმელად. კარცერში არ იყო ხელსაბანი; წყლის ონკანი დამონტაჟებული იყო ტუალეტის ხვრელის თავზე. განათების ერთადერთი წყარო იყო ელექტრონათურა. კარცერის დათვალიერების ოქმის თანახმად და თანდართული გეგმის მიხედვით, კარცერს არ ჰქონდა დატანებული სარკმელი ან ფანჯარა, საიდანაც შესაძლებელი იქნებოდა დღის სინათლის დანახვა.

48. ზემოთ მითითებული ინფორმაციის გათვალისწინებით, 2006 წ. 26 მაისს გენერალურ პროკურატურაში მიღებული იქნა დადგენილება, რომლის თანახმადაც ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან ადგილი არ ჰქონია უფლებამოსილების გადაჭარბებას ან ბოროტად გამოყენებას პირველი მომჩივნის საკნიდან კარცერში გადაყვანის დროს.

49. 2006 წ. 18 ივლისს პირველმა მომჩივანმა საჩივარი შეიტანა აღნიშნული დადგენილების წინააღმდეგ და საჩივარა, რომ გამოძიება არ განხორციელებულა ეფექტურად და ობიექტურად. მისი თქმით, მან საჩივარი შეიტანა 2006 წ. 20 იანვარს, ხოლო გენერალურმა პროკურატურამ საქმის წარმოება დაიწყო მხოლოდ ხუთი თვის შემდეგ – 2006 წ. 18 მაისს. დაკარგული დროის ეს მონაკვეთი, პირველი მომჩივნის აზრით, საკმარისზე მეტი იყო იმისათვის, რომ ციხის ადმინისტრაციას სრულად განეხილებინა საკანი და შეენიღბა ის პირობები, რა პირობებშიც პირველი მომჩივანი იმყოფებოდა. აღნიშნულთან დაკავშირებით პირველმა მომჩივანმა ეჭვქვეშ დააყენა გენერალური პროკურატურის წარუმატებელი მცდელობა, დაედგინა თუ ზუსტად როდის მოხდა ვენტილაციის, განათების და ტუალეტის გამყოფი კედლის დამონტაჟება კარცერში. პირველი მომჩივნი ასევე აღნიშნავდა, რომ გენერალურმა პროკურატურამ ყოვლად დაუსაბუთებლად უგულებელყო მისი დაჟინებული განცხადება, რომ არცერთი ზემოთხსენებული პირობა არ არსებობდა კარცერში მისი ყოფნის პერიოდში და ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე გაითვალისწინა ციხის ადმინისტრაციის – პოტენციური ეჭვმიტანილების, რომელთა განხილვა მიუკერძოებელ მოწმეებად ყოვლად დაუშვებელი იყო, მიერ მოწოდებული ინფორმაცია. პირველმა მომჩივანმა ეჭვქვეშ დააყენა ის ფაქტი, რომ მისი განცხადებისდა მიუხედავად, რომლის თანახმად მას არცერთხელ არ მიუღია სამედიცინო დახმარება, გენერალურმა პროკურატურამ სარწმუნოდ მიიჩნია ციხის ექიმის – კიდევ ერთი პოტენციური ეჭვმიტანილის ჩვენებები და არ გადაამოწმა არცერთი ინფორმაციის წყარო (ე.ი. ციხის დავთარი, სადაც ხდება სამედიცინო ვიზიტების აღრიცხვა). პირველმა მომჩივანმა ასევე აღნიშნა, რომ მეორე პატიმარს, რომელიც ციხის ადმინისტრაციის სრული კონტროლის ქვეშ იმყოფებოდა, რომელიც თავის მხრივ ცნობილი იყო ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამო, თავისუფლად შეიძლებოდა, რომ მუქარის ან იძულების ქვეშ მიეცა ყალბი ჩვენებები. და ბოლოს, პირველმა მომჩივანმა აღნიშნა, რომ მან და მისმა ადვოკატებმა ციხის ადმინისტრაციის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის წარმოების აღძვრის შესახებ შეიტყვეს მხოლოდ მათ მიმართ საქმის წარმოების შეწყვეტის შემდეგ 2006 წ. 26 ივნისს, ანუ მათ არ მიეცათ გამოძიებაში

მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობა, რათა დარწმუნებულიყვნენ პროცესის ობიექტურობაში.

50. 2006 წ. 24 ივლისს თბილისის საქალაქო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა პირველი მომჩივნის მიერ 2006 წ. 18 ივლისს შეტანილი სარჩელი. სარჩელი დაფიქსირებული პრეტენზიის საპასუხოდ, რომლის თანხმაც სისხლის სამართლის პროცესი დაიწყო 2006 წ. 20 იანვარს მის მიერ სარჩელის შეტანიდან მხოლოდ ოთხი თვის შემდეგ, სასამართლო გადაწყვეტილებაში მითითებული იყო, რომ „საქმის მასალები არ ასაბუთებდნენ იმ მოსაზრებას, რომ კარცერის განახლება მოხდა მას შემდეგ რაც აღიძრა პროცესი 2006 წ. 18 მაისს.“ ამას გარდა, გადაწყვეტილებაში ნათქვამი იყო, რომ გენერალურმა პროკურატურამ სათანადოდ გადაამოწმა მოწმეთა ჩვენებები, მათ შორის ციხის თანამშრომლების და პირველი მომჩივნის ჩვენებებიც და რომ საქმის მასალებით არ დასტურდებოდა მეორე პატიმარზე ძალდატანების და პირველი მომჩივნის წინააღმდეგ მისი ჩვენების ზეწოლის ქვეშ მიღების ფაქტი.

51. 2006 წ. 24 ივლისის გადაწყვეტილება გამოტანილი იქნა ზეპირი მოსმენის გარეშე და დაუსწრებლად.

2. 2005 წ. 2 სექტემბრის ზეპირი მოსმენა

(ა) მთავრობის მიერ წარმოდგენილი ვიდეო ჩანაწერი

52. განცხადების დასაშვებობის და არსებითი გარემოებების შესახებ წარმოდგენილ არგუმენტებთან ერთად მთავრობამ წარმოადგინა თბილისის რაიონულ სასამართლოში 2005 წ. 2 სექტემბერს, მომჩივნების მიერ მათი წინაწარი პატიმრობის შესახებ შემოტანილი სარჩელის საფუძველზე გამართული პროცესის ვიდეო ჩანაწერი. მომჩივნების თქმით, ვიდეო მასალაში არ იყო შესული არეულობის სცენები, ანუ მოხდა მასალის საგულდაგულოდ დამონტაჟება, რათა მოსმენის პროცესი წარმოჩენილიყო უფრო სასურველი ფორმით; მაგ. ვიდეო მასალიდან ამოღებული იყო კადრები, რომლებზეც ასახული იყვნენ სასამართლო დარბაზში მყოფი შეიარაღებული პირები. თუმცა, მომჩივნები დაეთანხმნენ იმ მოსაზრებას, რომ აღნიშნული ჩანაწერი უნდა ყოფილიყო მიღებული და გათვალისწინებული, როგორც სასამართლო მოსმენის შესახებ ინფორმაციის წყარო. მომჩივნებმა დამატებით წარმოადგინეს კომენტარები კონკრეტულ სცენებთან დაკავშირებით.

53. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი ვიდეო ჩანაწერის პირველ ნაწილში ნაჩვენებია იყო ხალხით სავსე სასამართლო დარბაზი, სასამართლო სხდომის დაწყებამდე. ოთახის შუაში განთავსებული შტატივებზე დაყენებული კამერები და უამრავი ჟურნალისტი. ბრალდებულის სკამი წარმოადგენდა რკინის გალიას გისოსებიანი ჭერით, რომელიც მოთავსებული იყო ოთახის ერთ ერთ ბოლოში და გამოყოფილი იყო სასამართლო დარბაზის დარჩენილი ნაწილისაგან. დარბაზში იყვნენ სამოქალაქო პირები, მათ შორის უმეტესობა იყვნენ ქალები –ნათელი იყო რომ მომჩივნების გულშემატიკეები. თუმცადა, დარბაზში იმყოფებოდა

დაახლოებით თხუთმეტი მამაკაცი სამოქალაქო ტანსაცმელში, რომლებიც მომჩივნების თქმით იყვნენ პოლიციის ფარული აგენტები. გარდა ამისა, ამ მამაკაცების უმრავლესობა მომჩივნის მხარდამჭერებმა ადგილზევე ამოიცივნეს რომ აგენტები იყვნენ. მხარდამჭერები ცხარე კამათში ჩაებნენ რამოდენიმე სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულ მამაკაცთან, უჩიოდნენ დარბაზის სივიწროვეს და ხელისუფლების უუნარობას, რომ უზრუნველყო უფრო დიდი სასამართლო დარბაზი.

54. ოთხმა ფორმიანმა გუშაგმა და რამოდენიმე სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა მამაკაცმა სასამართლო დარბაზში შემოიყვანა ბორკილებდადებული მომჩივნები. როდესაც მოსამართლემ დაიკავა ადგილი, ხალხი ჯერ კიდევ ღამობდა დარბაზში შემოსვლას. შემოსასვლელი კარები შიგნიდან იყო დაბლოკილი სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული მამაკაცების მიერ, ხოლო ამავედროულად რამოდენიმე ჩაფხუტიანი და შეიარაღებული გუშაგი გარეთა მხრიდან აწვებოდა კარს. მოსამართლემ დარბაზში მყოფ ხალხს სიმშვიდისაკენ მოუწოდა. მოსამართლემ განსაკუთრებული სიმკაცრით გააკიცხა ჟურნალისტები მათი უწესრიგო მოქცევის გამო.

55. სასამართლო დარბაზში ხმაური არ შესუსტებულა მას შემდეგაც, რაც სასამართლო სხდომა გახსნილად გამოცხადდა. მოსამართლემ მომჩივნებს შესთავაზა სხდომის დახურულ კარს მიღმა ჩატარება, რაზეც მათ უარი საჩივარეს. დარბაზში გაისმოდა მამაკაცების ხმამაღალი საუბრები, ცხარე კამათის და უშვერი გინების ტექსტები. მოსამართლის სხეულის ენა და ქუსტები მიანიშნებდა მის მორჩილებასა და იმედგაცრუებაზე იმის გამო, რომ იგი ვერ ახერხებდა დარბაზში წესრიგის დამყარებას.

56. როდესაც ადვოკატები საუბრობდნენ, მათ ყურადღება ეფანტებოდათ კამერების განათებების და ჰალოგენის ნათურების გამო, რომლებსაც ჟურნალისტები იყენებდნენ. მათ მუდმივად აწყვეტინებდნენ სიტყვას მოსამართლე და დამსწრე საზოგადოება, გაუთავებელი ბრახუნი კარზე და იქვე სიახლოვეს მიმდინარე სამშენებლო სამუშაოების ხმაური. დროგამოშვებით ისმოდა მობილური ტელეფონის ხმა და პიროვნებები საუბრობდნენ ტელეფონით. დაცვას, ბრალდებასა და მოსამართლეს შორის კომუნიკაცია მუდმივად წყდებოდა ჟურნალისტების უნებართვო ჩარევების გამო, დამსწრე საზოგადოებას განუწყვეტლივ სთხოვდნენ გვერდზე გაწევას ან იატაკზე დასხდომას, რათა მხარეებს შორის შემდგარიყო კომუნიკაცია. სასამართლო დარბაზში ჰაერის ტემპერატურა მაღალი იყო, რასაც ადასტურებს ჭარბი ოფლი ადამიანების სახეებზე. კადრში ჩანდა, რომ პირები, რომლებიც სავარაუდოდ გადაცმული თანამშრომლები იყვნენ, და ასევე სასამართლოს პერსონალი მუდმივად შედიოდა და გადიოდა მოსამართლის სათათბირო ოთახში.

57. იმის დასანახად, თუ რა ხდებოდა დარბაზში, დამსწრეთათვის ხმის მისაწვდენად ან მოსამართლისათვის პასუხის გასაცემად მომჩივნები იძულებულები იყვნენ დამდგარიყვნენ გალიაში არსებულ სკამზე და ჩამოკიდებოდნენ მეტალის გვერდით გისოსებს და ეყვირათ. ისინი გამუდმებით სთხოვდნენ მოსამართლეს და პროკურორებს რომ მათ უფრო ხმამაღლა ესაუბრათ, რადგან მათი ხმა არ ესმოდათ. მოსამართლის მიერ დასმულ ერთერთ შეკითხვაზე პასუხის დროს პირველმა მომჩივანმა, რომელიც ჩამოკიდებული იყო გისოსებზე და ქუსტებით და მიმიკით

ცდილობდა ხაზი გაესვა, რომ აღშფოთებული იყო არსებული სიტუაციის გამო, გააკეთა შემდეგი შინაარსის შენიშვნა:

„მთავრობას შეიძლება აქვს რაიმე ჩემს წინააღმდეგ ... ეს კიდევ შემიძლია (ასე თუ ისე გავიგო) ... მაგრამ (მე არ) მესმის, თუ რა აუცილებლობას წარმოადგენს (მეორე მომჩივნის) დაკავება, ... თუ რა თქმა უნდა, მთავრობას არ სურს ციხეების გახსნა, ... მე ვიყავი იქ (ციხეში); წარმოუდგენელი რამეები ხდება იქ! ... რა საჭიროა (მეორე მომჩივნის) ჩემთან ერთად ამ გალიაში ყოფნა ... ეს არის ჩემი განცხადება!“.

58. პროკურორისა და მოსამართლეს შორის არსებული მცირე მანძილი არანაირ დაბრკოლებას არ უქმნიდა მათ სმენადობას. მოსამართლესა და პროკურორს შორის კითხვა-პასუხზე არაფერი ახდენდა ზეგავლენას. რამოდენიმე ადამიანი, რომლებიც სავარაუდოდ თანამშრომლები იყვნენ, იდგნენ პროკურორის და მოსამართლის უკან.

59. დაფიქსირებულია ეპიზოდები, როდესაც პროკურორი უარს ამბობს მეორე მომჩივნის მიერ საქმის კონკრეტულ გარემოებებთან დაკავშირებით დასმულ შეკითხვებზე პასუხის გაცემაზე, და პასუხის ნაცვლად მასხარად იგდებს მას. ასე, მაგალითად, როდესაც მეორე მომჩივანი ეკითხება მისი დაკავების ზუსტ დროს, პროკურორი პასუხობს: „*მე საიდან უნდა ვიცოდე?! ... მე იქ არ ვყოფილვარ, როდესაც შენ დავაპატიმრეს*“. მეორე მომჩივნის მიერ დასმულ კიდევ ერთ შეკითხვას პროკურორი ასე პასუხობს: „*ეს სასაცილოა, წადი და პარლამენტარებს კითხე!*“ ხოლო შემდეგ შეკითხვას არ აკმაყოფილებს აძლევს მოსამართლე.

60. მეორე ეპიზოდში, როდესაც მეორე მომჩივანი სვამს შეკითხვას „შეგიძლიათ დაასახელოთ საქმის მასალების გვერდი და აბზაცი, რომელიც ადასტურებს, რომ პარლამენტარმა . . . ჩვენება მისცა ჩემს წინააღმდეგ?“, პროკურორი პასუხად იწყებს სიცილს და დამცინავი ტონით პასუხობს: „*რომელი საქმის მასალები?! რომელი გვერდი?! რომელი აბზაცი?! და მერე ჩაიბუტბუტებს „ეს კაცი სრულ ჭკუაზე არ არის*“. მოსამართლე ჩაერევა და ახდენს შეკითხვის პერიფრაზირებას, რომელიც შემდეგნაირად უღერს: „*ახდენს თუ არა პარლამენტარის ჩვენება (მეორე მომჩივნის) მხილებას?*“ პროკურორის მიერ ნათქვამი „ღიას“ მოსამართლის მიერ მიღებულია როგორც პასუხი დასმულ შეკითხვაზე.

61. შემდეგ ეპიზოდში, როდესაც ადვოკატების ან მომჩივნების მიერ დასმული შეკითხვა ჩიხში აქცევს პროკურორს, მოსამართლე ან თავად პასუხობს (და ასახელებს საქმეში არსებულ მტკიცებულებებს) ან სხვაგვარად, მიმანიშნებელი ფორმით აყალიბებს შეკითხვას, რითაც პროკურორს ეხმარება შესაფერისი პასუხის მოძებნაში. ასე მაგალითად, ერთ-ერთმა ადვოკატმა ჰკითხა პროკურორს თუ რისთვის იყო საჭირო წინასწარი სამთვიანი პატიმრობის შეფარდება, იმ დროს როცა მხოლოდ 8-12 მოწმედა იყო დასაკითხი. იმის გამო, რომ პროკურორმა ვერ შეძლო კითხვაზე პასუხის გაცემა, მოსამართლე ჩაერია „*(იმიტომ, რომ) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს ნაკლები ვადით წინასწარი პატიმრობის შეფარდებას*“.

62. როდესაც მოსამართლე გავიდა სათათბირო ოთახში, გუშაგებმა და სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა მამაკაცებმა დამსწრე საზოგადოება გაიყვანეს სასამართლო დარბაზიდან. თათბირის შემდეგ დარბაზში ბევრად უფრო ცოტა ადამიანი იყო, ვიდრე თათბირამდე. დამსწრე საზოგადოების შემადგენლობაც შეცვლილი იყო და ახლა მამაკაცები ჭარბობდნენ; ისინი ერიდებოდნენ კამერებს –

დემონსტრაციულად აქცევდნენ ზურგს კამერებს და მოსამართლესაც. როდესაც მოსამართლემ გამოაქვეყნა გადაწყვეტილება, სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა მამაკაცები მის გვერდით იდგნენ. უცხო ადამიანები გამუდმებით დადიოდნენ მოსამართლის სათათბირო ოთახში. რამოდენიმე კადრში გაიელვა შავნიღბიანმა გუშაგებმა სასამართლო დარბაზში, დახურული კარის წინ.

63. დასკვნით ნაწილში მოკლედ არის ნახვენები სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა მამაკაცების – სავარაუდოდ თანამშრომლების დიდი ჯგუფი, რომლებიც გადიან სასამართლო დარბაზიდან და არ მალავენ გაღიზიანებას, როდესაც კადრში ხვდებიან. მომჩივნების რამოდენიმე მხარდამჭერი, რომლებიც თათბირის შემდეგ ისევ შემოუშვეს სასამართლო დარბაზში, ჩივის, რომ პოლიციის თანამშრომლებს დაკავებული აქვთ თითქმის ყველა ადგილი დარბაზში. ისინი ოპერატორს სთხოვენ, დააფიქსიროს პოლიციის თანამშრომლების დარბაზში ყოფნა. შემდეგ პირველი მომჩივანი ამბობს *„შეხედეთ, აი ისინი ... თანამშრომლები!“* და მიუთითებს სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულ მამაკაცებზე. ისმის სხვა რეპლიკებიც: *„ძალიან ბევრნი იყვნენ! ... უფრო მეტი თანამშრომელი იყო, ვიდრე ოჯახის წევრი ან მეგობარი!“*

64. დასკვნით სცენაში, ქუდიანი, შეიარაღებული კაცი სასამართლო დარბაზში თავს დაუქნევს ოპერატორს, სავარაუდოდ სთხოვს შეწყვიტოს გადაღება.

(ბ) მომჩივნების მიერ წარმოდგენილი ვიდეოჩანაწერი.

65. საქმის მასალებში ასევე წარმოდგენილია მომჩივნების მიერ მოწოდებული ვიდეო ჩანაწერი, რომელშიც ნახვენებია დაახ. 30-40 სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული მამაკაცი, მთავრობის მიერ წარმოდგენილ ვიდეო ჩანაწერში იდენტიფიცირებულები როგორც თანამშრომლები, რომლებიც ესწრებოდნენ 2005 წ. 2 სექტემბერს გამართულ სასამართლო მოსმენას და რომლებიც თბილისის ქალაქის სასამართლოს დარბაზიდან გადიან უკანა გასასვლელით, საიდანაც გაყავთ ბორკილდადებული მომჩივანი. კადრში ჩანს, რომ უკანა ეზოში გასულ თანამშრომლებს, როგორც ნაცნობებს, ესალმებიან დაცვის სპეცსამსახურის წევრები, რომლებიც ელოდებიან მომჩივანს. ვიდეოზე ჩანს ზოგიერთი თანამშრომელი როგორ იცვლის ტანსაცმელს და იცვამს პოლიციის ფორმას. მომჩივნები სასამართლო დარბაზიდან გაიყვანეს მრავალრიცხოვანი ბადრაგის თანხლებით, რომლებსაც ეკავათ ავტომატები და ეკეთათ ქუდის ტიპის ნიღბები.

3. მეორე მომჩივნის დროებით ვადაზე ადრე ი განთავისუფლება

66. 2007 წ. 11 ივლისით დათარიღებულ წერილში მეორე მომჩივანი სასამართლოს აცნობებს მისი ვადამდელი განთავისუფლების შესახებ, 2007 წ. 26 მაისის პრეზიდენტის შეწყველების საფუძველზე. მან გამოთქვა სასამართლო პროცესის გაგრძელების სურვილი.

II. შსს-ის მიერ შემოღებული და საქართველოს დოკუმენტები

67. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი („სსსკ“), მოცემულ მომენტში არსებული რედაქციით

მუხლი 12 § 7 „ადამიანის უსაფრთხოება, ადამიანის ღირსების დაცვა“

“საგამოძიებო თუ სასამართლო მოქმედების ჩატარებისას აკრძალულია პიროვნების მიმართ ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური ზეწოლის განხორციელება . . . ან ზღვრულ ნორმაზე მეტად შეზღუდვა, ისეთ პირობებში ჩაყენება, რომლებიც ხელყოფენ მის პიროვნულ ღირსებას.”

მუხლი 159 §§ 1 და 2 „დაკავება“.

1. არავის დაპატიმრება არ შეიძლება მოსამართლის ბრძანების ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე.

2. სასამართლო, პროკურორი და გამოძიებელი ვალდებული არიან დაუყოვნებლივ გაათავისუფლონ უკანონოდ დაპატიმრებული ნებისმიერი პირი.

მუხლი 417 §§ 1 1. არავის დაპატიმრება არ შეიძლება მოსამართლის ბრძანების ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე.

2. სასამართლო, პროკურორი და გამოძიებელი ვალდებული არიან დაუყოვნებლივ გაათავისუფლონ უკანონოდ დაპატიმრებული ნებისმიერი პირი და 3 „სამართალში მიცემა“

“1. საქმის მოსმენისათვის საკმარისი საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში მოსამართლე (სასამართლო), საქმის გარემოებების განსჯის გარეშე, მსჯავრდებულის საქმეს განსახილველად წარადგენს სასამართლოში . . .

3. განმწესრიგებელ სხდომაზე, მსჯავრდებულის სასამართლოსათვის გადაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების გარდა მოსამართლე (სასამართლო) წვეტს მსჯავრდებულზე აღკვეთის ზომის დაწესების საკითხს.”

მუხლი 419 „სასამართლოზე წარდგენის გადაწყვეტილების მოქმედების ვადა“

„მოსამართლე (სასამართლო) გადაწყვეტს მსჯავრდებულის სამართალში მიცემის საკითხს 14 დღის ვადაში ან, რთული საქმის შემთხვევაში, ერთი თვის ვადაში, იგივე მოსამართლეზე (სასამართლოზე) დაწერილი ბოლო სისხლის სამართლის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან.”

437-ე მუხლის §§ 2 და 3-თანახმად, მოსამართლე წარმოადგენდა უფლებამოსილ პირს, რომელიც ხელმძღვანელობდა სასამართლო მოსმენას. მოსამართლე პასუხისმგებელი იყო სასამართლო დარბაზში წესრიგის დაცვაზე, ახორციელებდა კოდექსით გათვალისწინებულ სხვადასხვა საპროცესო მოქმედებებს. გარდა ამისა, 442 მუხლის მიხედვით, მოსმენის დროს მოსამართლეს უნდა ემოქმედა კოდექსის II თავის I ნაწილში მოცემული ყველა ზოგადი სამართლებრივი პრინციპის შესაბამისად, რის შემადგენელ ნაწილსაც წარმოადგენდა 12 მუხლი.

8. სისხლის სამართლის კოდექსი

მუხლი 181, § 1 - „გამოძალა“

„გამოძალა, ესე იგი სხვისი ნივთის ან ქონებრივი უფლების გადაცემის ან ქონებრივი სარგებლობის მოთხოვნა, რასაც ერთვის დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების ან მათი ნივთის განადგურების ან დაზიანების ანდა მათთვის სახელის გამტეხი ცნობის გახმაურების ან სხვა ისეთი ცნობის გავრცელების მუქარა, რომელმაც შეიძლება არსებითად დააზიანოს მათი უფლებები. . .“

9. ციხის რეგლამენტი, დამტკიცებულია 1999 წ. 28 დეკემბრის № 367 ბრძანებით (იმჟამინდელი რედაქციით)

ციხის რეგლამენტის წესი № 29, 3 პუნქტის თანახმად, ციხის წესების დარღვევის შემთხვევაში ციხის ადმინისტრაცია დაკავებულის წინააღმდეგ დააწესებდა დისციპლინურ სანქციას. რეგლამენტის წესი № 28, 8 პუნქტში ჩამოთვლილი იყო ამგვარი დისციპლინური სანქციები:

- ა. გაფრთხილება;
- ბ. საყვედური
- გ. ვიზიტების მოკლევადიანი ან გრძელვადიანი აკრძალვა;
- დ. კარცერში ჩასმა 3-დან 20 დღემდე ვადით;
- ე. ამანათების მიღების აკრძალვა.

წესი № 30, პუნქტი 1 კონკრეტულად კრძალავდა პატიმრების მიერ საკვების ჩვეულებრივი საკნიდან კარცერში გადატანას.

ციხის რეგლამენტის №1 დანართის თანახმად, პატიმრებს ციხეში მობილური ტელეფონით სარგებლობა ეკრძალებოდათ.

70. 2005 წ. 30 ივნისის ანგარიში (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი/ინფ (2005) 12), რომელიც საქართველოში 2003 წ. 18-28 ნოემბერს და 2004 წ. 7-14 მაისს ვიზიტის შედეგად მოამზადა წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპულმა კომიტეტმა

ანგარიშში ვკითხულობთ:

„ა. თბილისის № 5 საპყრობილე

67. 2001 წ. ვიზიტის დასასრულს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის დელეგაციაში საქართველოს მთავრობას სთხოვა გაეუქმებინათ ციხის მთავარი ბლოკის სარდაფში განთავსებული ყველა საკანი (ე.ი. კარანტინის, სატრანზიტო და სადამსჯელო საკნები). ინფორმაციის თანახმად აღნიშნული მითითება სისრულეში იქნა მოყვანილი 2001 წ. ვიზიტის დასრულებიდან მოკლე ვადაში. თუმცა, № 5 საპყრობილეში დიდი ოდენობით პატიმრების შეყვანის გამო ისევ საჭირო გახდა სარდაფში განთავსებული საკნების გამოყენება. 2004 წ. მაისში დაახლ. 170 პატიმარი იმყოფებოდა სარდაფში არსებულ საკნებში. საკნები იყო ბნელი, არ ნიავედებოდა, იყო ნესტი და აუტანელი სიბინძურე. გარდა ამისა, ზოგ საკანში ერთ საწოლზე ეძინა რამოდენიმე პატიმარს.

68. ციხის მთავარი ბლოკის სხვა სართულებზე მდგომარეობა უკიდურესად მძიმე იყო. საკნების უმეტესობა გადაჭედლილი იყო, ერთ პატიმარზე მოდიოდა 1 მ² ფართი. საკანში პატიმრების რაოდენობა ხშირად აღემატებოდა საწოლების რაოდენობას, რის გამოც პატიმრები იძულებულნი იყვნენ დაეძინათ ორ, ხან კი სამ ცვლად (მაგალითად, 45 მ² ფართის საკანში, რომელშიც სულ 28 საწოლი იყო, იჯდა 46 პატიმარი). სიტუაციას

ამწვაება ვენტილაციის და ბუნებრივი განათების არარსებობა. სანიტარული მოწყობილობა ასევე აბსოლუტურად არაადეკვატური იყო: დაახლ. 50 პატიმარს ჰქონდა საზიარო, გაპარტახებული და ბინძური ტუალეტი, რომელიც საკანშივე იყო მოთავსებული. გარდა ამისა, არ იყო გათბობა, ხოლო ღია საკნების ტერიტორიაზე არსებული ელექტრო გაყვანილობა ინციდენტების მაღალ რისკს ქმნიდა

...

72. საკვებთან დაკავშირებით სიტუაცია არ შეცვლილა 2001 წ. ვიზიტის შემდეგ. პრაქტიკულად, ციხეში პატიმრების კვება მეტწილად დამოკიდებულია ოჯახების მიერ მოტანილ საკვების ამანათებზე.

გარდა ამისა, 2001 წ. მსგავსად, პატიმრებს არ ურიგდებოდათ პირადი ჰიგიენის საშუალებები, ციხეში არ იყო სამრეცხაო. ციხის ადმინისტრაცია არ ასრულებდა თავის ვალდებულებას, რომელიც გულისხმობდა პატიმრების საწოლებით უზრუნველყოფას და ბევრ პატიმარს ეძინა მხოლოდ ძონძებზე...

74. 2003 წ. ნოემბრის ვიზიტის დასასრულს დელეგაციამ დააფიქსირა სამი ფაქტი თბილისის № 5 საპრობილისთან დაკავშირებით და საქართველოს ხელისუფლებას სთხოვა . . . (II) სამუდამოდ გაეუქმებინა ციხის მთავარი ბლოკის სარდაფში მდებარე ყველა საკანი (იზოლაციების და კარცერების ჩათვლით), (III) ყველა პატიმარისათვის, მათ შორის კარანტინის ნაწილში და სადამსჯელო იზოლაციებში მყოფი პატიმრებისათვისაც, მიეცათ გარეთ გასეირნების საშუალება დღეში სულ ცოტა ერთი საათით.

2004 წ. მაისის ვიზიტისას დაფიქსირებული გაუარესებული მდგომარეობის გათვალისწინებით, დელეგაციამ განმეორებით დააფიქსირა დათვალიერების შედეგები.

75. 2004 წ. მაისში, ვიზიტის დასკვნით შეხვედრაზე იუსტიციის მინისტრმა საჩივარა, რომ თბილისის № 5 საპრობილე არ აკმაყოფილებდა სტანდარტებს არცერთ მთავარ ასპექტში.

გ. დისციპლინა.

138. თბილისის №5 საპრობილის სადამსჯელო საკნები, რომლებიც გაკრიტიკებული იყო 2001 წ. ანგარიშში, ამოღებული იქნა ექსპლუატაციიდან და ჩანაცვლებული იქნა სხვა 9 საკნით, რომლებიც მდებარეობდნენ მთავარი ბლოკის სარდაფის სხვა ნაწილში. სავარაუდოდ, აღნიშნული საკნები უფრო ფართო იყო და აღჭურვილი იყო საძილე ნარებით. თუმცა, სხვა ასპექტებში საკნების მდგომარეობა არ შეესაბამებოდა სტანდარტებს; მაგალითად, არ შემოდიოდა ბუნებრივი განათება – დღის სინათლე, არ ხდებოდა საკნების ვენტილაცია, საკნები იყო ნესტიანი და გაპარტახებული.

139. მეორე პერიოდული ვიზიტის დროს დელეგაციამ გამოთქვა შემოფთება, რომ მათ მიერ მონახულეული სასჯელადსრულების დაწესებულებების სადამსჯელო იზოლაციებსა და კარცერებში მყოფი პატიმრები ისევე არ გაჰყავდათ სასეირნოდ. . . 2003 წ. ნოემბრის ვიზიტის დასასრულს დელეგაციამ გააკეთა განცხადება და საქართველოს მთავრობას მიმართა თხოვნით, საქართველოს სასჯელადსრულების დაწესებულებების სადამსჯელო იზოლაციებსა და კარცერებში მყოფი პატიმრებისათვის უზრუნველყოთ სულ მცირე ერთსაათიანი გასეირნება დღეში. კომიტეტი კვლავ განმეორებით მოითხოვს აღნიშნული რეკომენდაციის შესრულებას.”

71. “Human Rights Watch”-ის ანგარიში „დაუმსახურებელი სასჯელი: ძალადობა პატიმრების წინააღმდეგ საქართველოში (ტომი 18, № 8 (დ) 2006 წ. სექტემბერი)

ანგარიშში ვკითხულობთ:

„საქართველოში არსებული საკნების ფართი – როგორც კანონის მიხედვით, ასევე პრაქტიკის შესაბამისად – გაცილებით ნაკლებია საერთაშორისო ადამიანის უფლებებთან სტანდარტით დაწესებულ ფართზე. 2001 წელს საქართველოს მთავრობისათვის წარდგენილ რეკომენდაციებში წამების საწინააღმდეგო კომიტეტმა დაწია სტანდარტი და მიხნად დასახა „4 მ² ფართი თითოეულ პატიმარზე“. საქართველოს კანონი პატიმრობის

შესახებ ითვალისწინებს სულ მცირე 2 მ² საცხოვრებელ ფართს თითოეულ პატიმარზე საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში. თითოეული პატიმარი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საწოლით. . .

თბილისის № 5 საპროცესო აშენებულია 1912 წელს. თბილისის № 5 საპროცესოს ბევრ ნაწილში კედლები და იატაკი ჩანგრეულია და სავალალო მდგომარეობაშია. ელექტრო კაბელები გადის საკნების და დერეფნების კედლების ზედაპირზე. ჩვეულებრივი საკნები სავსეა იმდენი რკინის ორიარუსიანი საწოლით, რამდენსაც საკანი დაიტევს. „Human Rights Watch“-ის ვიზიტის დროს საკნებში არ იყო არც სკამები და არც მაგიდები. პატიმრებს, თუკი მათ არ ეძინათ, უწევდათ საწოლზე ან იატაკზე ჯდომა. ტუალეტი საკნის დარჩენილი ნაწილისაგან გამოყოფილია დაბალი კედლით ან ზოგჯერ – ქსოვილით ან საშხაპე ფარდით, რომელიც თავად პატიმრების მიერ არის უზრუნველყოფილი. ამგვარად მათ, ვინც სარგებლობს სანიტარული ობიექტით, ეძლევათ მცირედი განცალკევების საშუალება. ხალხის სიჭარბის გამო საწოლები ხშირად ტუალეტთან ახლოს დგას. ტუალეტები სავალალო მდგომარეობაშია და დაბინძურებულია. ზოგ საკანში „Human Rights Watch“-ის მიერ დაფიქსირებულია ნაგვის გროვები კარების სიახლოვეს. „Human Rights Watch“-ის აზრით, ის პირობები, რომლებშიც პატიმრები იმყოფებიან, არღვევს არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვას.

თბილისის № 5 საპროცესოს ყველა საკანში, რომელიც მოინახულა „Human Rights Watch“-მა, იდგა ადამიანური ოფლის, ექსკრემენტების და სიგარეტის ბოლის მძაფრი სუნი. პატიმრები მრავალ დღეებს და კვირებს ატარებდნენ ამ საკნებიდან გაუსვლელად. საკნებშიც უჩვეულოდ ცხელოდა, ხალხის სიჭარბის და ვენტილაციის არარასებობის გამო. ბევრ პატიმარს ძალზე თხლად ეცვათ, სიცხისაგან თავის დაცვის მიზნით.

„Human Rights Watch“-ის განცხადებით, ყველაზე მძიმე მდგომარეობა იყო № 5 საპროცესოს სარდაფებში განთავსებულ „კარანტინის“ საკნებში. საკნებში, რომელიც მოინახულა „Human Rights Watch“-მა, არ არსებობდა დღის განათება და ვენტილაცია იმის გამო, რომ ისინი სარდაფში მდებარეობდნენ. იყო ძალზე მცირე ზომის სარკმელი, ხელოვნური განათება უზრუნველყოფილი იყო კარების თავზე დამონტაჟებული კაშკაშა ნათურებიდან. საკანში არ იყო წყალი, ერთ ერთ საკანში იატაკზე იყო წყლის ჭურჭელი. საწოლი დამზადებული იყო რკინის ფირფიტებისაგან, რომელზეც არ იყო ლეიბი და ზედ მხოლოდ რამდენიმე დაძენილი პლედი იყო.

თბილისის № 5 საპროცესოს დირექტორის მოადგილემ საჩივარა, რომ პატიმრები „შხაპს იღებდნენ კვირაში ერთხელ.“ თუმცა, პატიმრების თქმით, ისინი ვერ იღებენ შხაპს კვირაში ერთხელ, იმის გამო, რომ ციხეში ძალიან ბევრი ადამიანია:“

„Human Rights Watch“-მა მოინახულა თბილისის № 5 საპროცესოს სამხარეულო, რომელიც სავალალო მდგომარეობაში იყო. საკვების კონტეინერებიდან გადმოდიოდა წყალი, რის გამოც იატაკი დატბორილი იყო.

სამართალი

I. კონვენციის 3 მუხლის შესაძლო დარღვევა

72. კონვენციის მე-3 მუხლის საფუძველზე პირველმა მომჩივანმა გააპროტესტა მისი პატიმრობა თბილისის № 5 საპროცესოს კარცერში, ხოლო მეორე მომჩივანმა პრეტენზია გამოთქვა იგივე ციხეში ხალხის გადამეტებული რაოდენობის გამო. ორივე მომჩივანმა ასევე დააფიქსირეს, რომ მათდამი მოპყრობა სასამართლოს შენობაში – ჯდომა ნიღბიანი და შეიარაღებული გუშაგებით გარშემორტყმულ „რკინის გალიაში“ და ხალხის თვალში მათი წარმოჩენა „კრიმინალების“ როლში – იყო დამამცირებელი მოპყრობა.

73. კონვენციის მე-3 მუხლის თანახმად:

“არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.”

ა. პირველი მომჩივნის პატიმრობა კარცერში

1. მხარეთა არგუმენტები.

74. მთავრობის განცხადებით, პირველი მომჩივნის კარცერში მოთავსება 2005 წ. 11-15 იანვარს წარმოადგენდა კანონიერ დისციპლინურ სახდელი ციხის რეგლამენტის № 29 წესის 3 და 8 პუნქტების და № 1 შესწორების თანახმად. მათი განცხადებით, პროკურატურამ სისხლის სამართლის საქმე აღძრა 2006 წ. 18 მაისს და ჩაატარა მასშტაბური გამოკითხვა/შემოწმება, რომლის დასკვნაშიც, ციხის თანამშრომლების და მეორე პატიმარის ჩვენებებზე დაყრდნობით, მითითებულია, რომ კარცერის მდგომარეობა სავსებით დამაკმაყოფილებელი იყო (იხ. პუნქტები 44-46), ისინი ასევე ხაზს უსვამენ იმ გარემოებას, რომ პირველი მომჩივნის ჯანმრთელობის მდგომარეობას ყოველდღიურად ამოწმებდა ექიმი და საკვებიც იგივე ხარისხის იყო, როგორც ჩვეულებრივი საკნებისათვის დამზადებული საკვები. გარდა ამისა, მთავრობა აცხადებდა, რომ პირველ მომჩივანს ჰქონდა საკვების ამანათების მიღების უფლება, რაც უზრუნველყოფდა მის სათანადო კვებას კარცერში ყოფნის პერიოდში. რაც შეეხება 2006 წ. 14 იანვარს მომხდარ ხანძრის ინციდენტს, მთავრობის განცხადებით, ციხის ადმინისტრაციამ დაუყოვნებლივი რეაგირება მოახდინა ფაქტზე, პირველი მომჩივანი გაიყვანა კარცერიდან, და დააბრუნა კარცერიდან კვამლის გასვლის შემდეგ.

75. მთავრობის განცხადებით, კარცერში ყოფნის ლიმიტირებული ვადა, მიზანი და ზეგავლენა, რომელიც კარცერში ყოფნამ იქონია პირველ მომჩივანზე, აუცილებლად უნდა იქნას მიღებული მხედველობაში იმის შეფასების დროს, იყო თუ არა გამოყენებული ღონისძიება „დამამცირებელი მოპყრობა“, კონვენციის მე-3 მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე.

76. პირველმა განცხადებელმა ამის საპასუხოდ აღნიშნა, რომ უწყების მიერ ჩატარებული შიდა გამოძიება არ უნდა ჩათვლილიყო „ეფექტურად“, რადგან გამოძიება დაიწყო მის მიერ 2006 წ. 20 იანვარს განცხადების შეტანიდან ოთხი თვის შემდეგ, და მას შემდეგ, რაც სასამართლომ მთავრობას აცნობა მისი განცხადების შესახებ. ის ფაქტი, რომ გამოძიება შეწყდა 2006 წ. 26 ივნისს, მთავრობის მიერ დასაშვებობის და საქმის გარემოებების შესახებ არგუმენტების წარმოდგენამდე - ანუ 2006 წ. 30 ივნისამდე რამოდენიმე დღით ადრე, ადასტურებდა, რომ პროკურატურა მოქმედებდა არა მისი მოვალეობიდან გამომდინარე, რაც გულისმობდა მომჩივნისათვის დანაშაულის გამოსწორების გონივრული შესაძლებლობის მიცემას, არამედ ცდილობდა მთავრობა აღეჭურვა კიდევ ერთი არგუმენტით, რომელსაც ის გამოიყენებდა სასამართლო პროცესის მსვლელობისას. პირველმა მომჩივანმა ასევე დააფიქსირა, რომ გამოძიების შენელებული ტემპიდან გამომდინარე ციხის ადმინისტრაციას საკმარისზე მეტი დრო ჰქონდა კარცერში მდგომარეობის გამოსასწორებლად. მაგალითად, ადმინისტრაციას შეეძლო აეშენებინა გამყოფი კედელი ტუალეტსა და საკნის დარჩენილ ნაწილს შორის და დაემონტაჟებინა ონკანი. იმის გამო, რომ არც პირველ მომჩივანს და არც მის ადვოკატს არ მიეცათ კარცერის მონახულების საშუალება მომჩივნის იქიდან გამოყვანის შემდეგ, მათ არ შეეძლოთ დამატებითი კომენტარის გაკეთება ამ

საკითხთან დაკავშირებით. პირველი მომჩივანი განსაკუთრებით აპროტესტებდა იმ ფაქტს, რომ არც მას და არც მის ადვოკატებს არ მიეცათ სისხლის სამართლის პროცესში და საგამოძიებო მოქმედებებში მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობა, ხოლო პროკურატურა დაეყრდნო მხოლოდ ციხის ადმინისტრაციის და მეორე პატიმარის ჩვენებებს – მათი მიუკერძოებლობა კი საეჭვოა.

77. პირველმა მომჩივანმა ასევე აღნიშნა, რომ შიდა გამოძიების შედეგად დადგენილი ზოგიერთი ფაქტი კვლავაც მიუთითებდა მისი კარცერში ყოფნის აუტანელ პირობებზე. ასე მაგალითად, უწყების მიერ აღიარებულია, რომ საკანს არ ჰქონდა ფანჯარა, საიდანაც დღის განათება უნდა შემოსულიყო, საკანში არ იყო ონკანი და პატიმრები ხელპირს იბანდნენ ტუალეტის ხვრელის თავზე. გარდა ამისა, ერთი 120 სმ-იან საწოლი, რომლის არსებობასაც ადასტურებს უწყება, ვერანაირად ვერ დაიტევს ორ ზრდასრულ მამაკაცს. პირველი მომჩივანი აღნიშნავს, რომ მთავრობას არ გაუკეთებია კომენტარი მის საჩივარზე ჰაერზე გასვლის შესაძლებლობის არქონასთან დაკავშირებით მისი პატიმრობის მთელი დროის მანძილზე.

78. და ბოლოს, პირველი მომჩივანის ვარაუდით, მისი კარცერში მოთავსება არ იყო პროპორციული მის მიერ ციხის შიდა რეგლამენტის დარღვევასთან მიმართებაში, განსაკუთრებით კი იმის გათვალისწინებით, რომ ორ დღეში პროცესიც უნდა დაწყებულიყო.

2. სასამართლოს შეფასება.

79. სასამართლო კიდევ ერთხელ აფიქსირებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის თანახმად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ პიროვნებამ სასჯელი მოიხადოს ადამიანური ღირსების პატივისცემის პირობებში, რომ სასჯელის აღსრულებამ არ გამოიწვიოს განსაცდელი ან ტანჯვა რომლის ინტენსივობაც გადააჭარბებს პატიმრობის თანმდევ, გარდაუვალ ტანჯვას და რომ, პატიმრობის პრაქტიკული მოთხოვნებიდან გამომდინარე, პიროვნების ჯანმრთელობა სათანადოდ უნდა იქნას უზრუნველყოფილი (იხ. საქმეები: *Valašinas v. Lithuania*, no. 44558/98, § 102, ECHR 2001-VIII; *Kudła v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 94, ECHR 2000-XI). პატიმრობაში ყოფნის პირობების შეფასებისას გასათვალისწინებელია მათი კუმულატიური ეფექტი, ისევე როგორც მომჩივნის კონკრეტული ბრალდებები (იხ. საქმე: *Dougoz v. Greece*, no. 40907/98, § 46, ECHR 2001-II).

80. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტების უმეტესობა ეფუძნება შიდა სისხლის სამართლის გამოძიების შედეგებს, იმასთან დაკავშირებით, რომ პირველი მომჩივნის საჩივრები ციხის პირობების შესახებ არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს. თუმცა, სასამართლო ვერ დაარწმუნა ამ დასკვნამ. პირველ რიგში, გამოძიება ვერ ჩაითვლება ეფექტურად იმის გამო, რომ გამოძიების პროცესი დაიწყო მომჩივნის მიერ უწყებაში საჩივრის წარდგებიდან მხოლოდ ოთხი თვის შემდეგ, რითაც ციხის ადმინისტრაციას მიეცა საკმარისი დრო საკანის გასარემონტებლად. მეორეც, გამოძიება არ შეიძლება ჩაითვალოს ობიექტურად, იმის გამო რომ იგი ჩატარდა პირველი მომჩივნის ადვოკატის მონაწილეობის გარეშე და გამოძიების შედეგები ძირითადად ეყრდნობოდა ციხის ადმინისტრაციის ჩვენებებს (იხ. საქმეები: *Gharibashvili v. Georgia*, no. 11830/03, §§ 60-63, 29 July

2008; *Barbu Anghelescu v. Romania*, no. 46430/99, § 66, 5 October 2004; *Corsacov v. Moldova*, no. 18944/02, § 70, 4 April 2006).

81. სასამართლო ასევე მიუთითებს, რომ პირველი მომჩივნის ზოგიერთი ბრალდება სადავო არ გამხდარა საქართველოს მთავრობის მიერ, მეტიც – დადასტურდა შიდა გამოძიების შედეგებით. ასე მაგალითად, მთავრობას არ გაუპროტესტებია ის ფაქტი, რომ პატიმრებს არ ჰქონდათ სუფთა ჰაერზე გასვლის საშუალება და აღიარა ის ფაქტი, რომ კარცერი, რომელიც სარდაფში იყო განთავსებული, ვერ იღებდა დღის შუქს. პირველი მომჩივნის მიერ გაკეთებულ კარცერის აღწერას ადასტურებს ანგარიში, რომელიც მომზადებულია „წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის“ და „Human Rights Watch“-ის მიერ თბილისის № 5 საპყრობილის ვიზიტის შედეგად (იხ/ პუნქტი 70 და 71 *Dougoz v. Greece*, no. 40907/98, § 46, ECHR 2001-II; *Kehayov v. Bulgaria*, no. 41035/98, § 66, 18 January 2005; *Ostrovar v. Moldova*, no. 35207/03, § 80, 13 September 2005).

82. რაც შეეხება მთავრობის არგუმენტს იმის თაობაზე, რომ პირველი მომჩივნის კარცერში მოთავსება შეესაბამებოდა ციხის შიდა რეგლამენტის მოთხოვნებს, სასამართლო განმეორებით აფიქსირებს, რომ პირველი მომჩივნის მიერ კონვენციის 3 მუხლის საფუძველზე წარმოდგენილი საჩივრის საგანი არ გახლავთ ციხის ადმინისტრაციის მიერ ძალაუფლების უკანონოდ გამოყენება, და არც აღნიშნული დისციპლინური სახდელი დაკისრების კანონიერება, არამედ თბილისის № 5 საპყრობილის კარცერის საერთო პირობების შესაბამისობა 3 მუხლის მოთხოვნებთან (cf. *Ramishvili and Kokhreidze v. Georgia* (dec), no. 1704/06, 26 June 2007). დისციპლინური სახდელი ზომად კარცერში მოთავსება შეიძლება თავისთავად არ არღვევდეს აღნიშნულ მოთხოვნებს. საქმე შეეხება დაკისრებული სახდელის პროპორციულობას და კარცერში ყოფნის პირობებს, რომლებიც სადავოა, აღნიშნული დებულებიდან გამომდინარე (იხ: საქმეები: *mutatis mutandis*, *Rohde v. Denmark*, no. 69332/01, §§ 96-98, 21 July 2005, and *Mikadze v. Russia*, no. 52697/99, §§ 110-127, 7 June 2007).

83. ყოველივე ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, სასამართლო აფიქსირებს, რომ ციხის შიდა რეგლამენტის დარღვევისათვის გათვალისწინებული რამოდენიმე დისციპლინური სანქციიდან (იხ. § 69) ციხის ადმინისტრაციამ აირჩია ყველაზე მკაცრი – პატიმრის მოთავსება კარცერში. არანაირად არ იყო მხედველობაში მიღებული, მაგალითად, მომჩივნის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სახე, მისი პიროვნული თვისებები და ის ფაქტი, რომ ეს იყო მისი პირველი სამართალდარღვევა. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ გასათვალისწინებელია პატიმარზე დაკისრებული დამატებითი საჯარიმო სანქციის პროპორციულობა, როდესაც განიხილება, მოხდა თუ არა პატიმრობის თანმდევი გარდაუვალი ტანჯვის გადამეტება (იხ. საქმეები: *mutatis mutandis*, *Renolde v. France*, no. 5608/05, §§ 120-129, 16 October 2008, and *Mathew v. the Netherlands*, no. 24919/03, §§ 197-205, ECHR 2005-IX).

84. რაც შეეხება კარცერში არსებულ პირობებს, სასამართლოს განცხადებით, რასაც ასევე ადასტურებს მთავრობაც, კარცერის ფართი შეადგენდა 5.65 კვ. მეტრი ორ პატიმარზე (იხ. 47 პუნქტი). ამასთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ ჯერ კიდევ 2001 წელს „წამების საწინააღმდეგო კომიტეტმა“ საქართველოს მთავრობას რეკომენდაციის სახით შესთავაზა თითოეულ პატიმარზე გამოეყო მინიმუმ 4 კვ. მეტრი ფართი (იხ. 71 პუნქტი). გასათვალისწინებელია, რომ

პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი პირადი ფართის ნაკლებობა შეიძლება ისეთ მწვავე პრობლემად იქნას მიჩნეული, რომ გამოიწვიოს მე-3 მუხლის დარღვევა. ასე, მაგალითად, რიგ საქმეებში სასამართლომ დააფიქსირა აღნიშნული დებულების დარღვევა მხოლოდ იმ ფაქტიდან გამომდინარე, რომ მომჩივნებს ეკავათ მხოლოდ 3 კვ. მეტრზე ნაკლები ფართი (იხ. საქმე: *Lind v. Russia*, no. 25664/05, § 59, 6 December 2007; *Kantayev v. Russia*, no. 37213/02, §§ 50-51, 21 June 2007; *Andrey Frolov v. Russia*, no. 205/02, §§ 47-49, 29 March 2007; *Labzov v. Russia*, no. 62208/00, § 44, 16 June 2005; *Mayzit v. Russia*, no. 63378/00, § 40, 20 January 2005).

85. *Peers*-ის საქმეზე, უფრო მეტი ფართობის მქონე საკანი (7 კვ. მეტრი ორ პატიმარზე) მიჩნეული იქნა დარღვევის დამადასტურებელ ფაქტორად, რასაც ასევე თან ერთვოდა, მოცემული საქმის მსგავსად, ევნიტილაციის და დღის განათების ნაკლებობა (იხ. საქმე: see *Peers v. Greece*, no. 28524/95, § 70-72, ECHR 2001-III, and *Trepashkin v. Russia*, no. 36898/03, § 94, 19 July 2007). სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ პატიმრობის პერიოდში მას არ ჰქონდა სუფთა ჰაერზე გასეირნების საშუალება. ეს ფაქტორი ამძიმებს საკნის ფართის სივიწროვის პრობლემას (იხ. საქმე see *Peers v. Greece*, no. 28524/95, § 70-72, ECHR 2001-III, and *Trepashkin v. Russia*, no. 36898/03, § 94, 19 July 2007).

86. საკმარისი პირადი ფართის უზრუნველყოფა ასევე ითვალისწინებს, კონვენციის 3 მუხლის გათვალისწინებით, რომ პატიმარს უნდა ჰქონდეს პირადი ცხოვრების მინიმალურად სარგებლობის უფლება მის ყოველდღიურ ცხოვრებაში (იხ. *mutatis mutandis*, *Belevitskiy v. Russia*, no. 72967/01, §§ 73-79, 1 March 2007; *Valašinas*, cited above, § 104; *Khudoyorov*, cited above, §§ 106 and 107; *Novoselov v. Russia*, no. 66460/01, §§ 32, 40-43, 2 June 2005). იმის გამო, რომ პირველი მომჩივანი იძულებული იყო 120 სანტიმეტრიანი საწოლი გაეზიარებინა უცხო ადამიანთან და ტუალეტშიც არ შეეძლო შესვლა ამ უცხო პირის დაკვირვების გარეშე, აღნიშნული პირობები არ იძლევა განცალკევების და პირადი ცხოვრების ელემენტარულ საშუალებას. (იხ. *Kalashnikov v. Russia*, no. 47095/99, § 99, ECHR 2002-VI).

87. კარცერში არსებული სანიტარული პირობები ასევე არ შეიძლება ჩაითვალოს მისაღებად (იხ. პუნქტი 34). როგორც ეს მთავრობის მიერ იქნა დადასტურებული, პირველი მომჩივანმა უარიც კი თქვა საკვების მიღებაზე, საკნის არაჰიგიენური მდგომარეობიდან გამომდინარე (იხ. პუნქტები 34, 35 და 44). რაც შეეხება კვების პრობლემას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობა თანახმა იყო ელიარებინა, რომ კარცერში ყოფნის დროს პირველი მომჩივანი დამოკიდებული იყო ოჯახის და ნათესავების მიერ შემოგზავნილ საკვებზე (იხ. პუნქტი 74). თუმცადა, საკუთარი საკვების მიღების ნებართვა ვერ შეცვლის სათანადოდ უზრუნველყოფილ კვების მომსახურებას, რადგანაც სახელმწიფო ვალდებულია იზრუნოს თავისუფლებადაკვეთილი პირების კეთილდღეობაზე (იხ. *Stepuleac v. Moldova*, no. 8207/06, § 55, 6 November 2007; *Kadiķis v. Latvia* (no. 2), no. 62393/00, § 55, 4 May 2006; *Valašinas*, cited above, § 109).

88. ზემოთ მითითებული ფაქტორები საკმარისია იმისათვის, რომ სასამართლომ, საჩივრის სხვა ასპექტების განუხილველად, დაადგინოს, რომ 2006 წ. 11-15 იანვარს თბილისის № 5 საპქრობილის კარცერში ყოფნისას პირველი მომჩივანი იმყოფებოდა არაადამიანურ, დამამცირებელ პირობებში, რაც კონვენციის 3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს.

ბ. მეორე მომჩივნის პატიმრობის პირობები

1. მხარეთა არგუმენტები

89. სასამართლოს თხოვნის მიუხედავად, მთავრობამ, არ გააკეთა კომენტარი პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებით მეორე მომჩივნის მიერ შემოტანილი საჩივრის დასაშვებობაზე და გარემოებებზე.

90. პასუხად, მეორე მომჩივანმა ძალაში დატოვა თავისი საჩივრები და აღნიშნა, რომ მთავრობის მხრიდან დუმილი წარმოადგენდა დარღვევის აღიარებას.

2. სასამართლოს შეფასება

91. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მთავრობას სადავოდ არ გაუხდია მეორე მომჩივნის საჩივარი თბილისის № 5 საპრობილეში მისი პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებით. ამ უკანასკნელის მიერ მოწოდებული პირობების აღწერა ემთხვევა „წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის“ და „Human Rights Watch“-ის ანგარიშის შესაბამის პუნქტებს (იხ. §§ 70 და 71).

92. აქ ყურადღება გამახვილებული უნდა იქნას 2006 წ. 19 იანვარს მეორე მომჩივნის გადაყვანაზე პატიმრებით გადატვირთულ საკანში. თავიდან იგი 29 პატიმართან ერთად იჯდა საკანში, რომელშიც მხოლოდ 12 საწოლი იდგა. მას შემდეგ, რაც მან საკითხი წამოწია სასამართლოს წინაშე 2006 წ. 23 თებერვალს, მის საკანს დაემატა კიდევ 6 პატიმარი, რითაც საკანში პატიმრების რაოდენობა გახდა 35. პატიმრები იძულებულნი იყვნენ რიგრიგობით დაეძინათ (იხ. პუნქტები 33 და 37). ასეთი ხალხმრავლობა თავისთავად წარმოადგენდა 3 მუხლის დარღვევას (იხ. ზემოთ აღნიშნული საქმე *Kalashnikov*, §§ 96-97), რასაც კიდევ უფრო ამწვავებს ის გარემოება, რომ ძილის შეზღუდვა არ კომპენსირდებოდა დღის მანძილზე გადაადგილების თავისუფლებით – ჰაერზე გასეირნებით (იხ. საქმე *a contrario, Valašinas*, cited above, §§ 103 and 107, and *Nurmagomedov v. Russia* (dec.), no. 30138/02, 16 September 2004). მეორე მომჩივნის პატიმრობა ამგვარ ხალხმრავლობაში გაგრძელდა, საქმის მასალების მიხედვით, სულ ცოტა 2006 წ. 29 მარტამდე – ანუ მისი გასამართლების დღემდე, რის შემდეგაც იგი თბილისის № 5 საპრობილიდან გადაიყვანეს რუსთავის № 6 საპრობილეში (იხ. §§ 41 და 42).

93. ზემოთ აღნიშნული ინფორმაციის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ სახეზე იყო კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა, რაც მდგომარეობდა მეორე მომჩივნის პატიმრობაში ხალხით გადავსებულ საკანში, თბილისის № 5 საპრობილეში.

გ. მომჩივნისადმი მოპყრობა სასამართლო დარბაზში

1. მხარეთა არგუმენტები

94. სასამართლოს მოწოდების მიუხედავად, მთავრობას არ აუხსნია და არც დაუსაბუთებია თუ რატომ იხდნენ მომჩივნები გისოსებიან საბრალდებო საკმზე საჯარო მოსმენის დროს. მთავრობა შემოიფარგლა მხოლოდ ვიდუო მასალის წარმოდგენით, რომელზეც ასახული იყო 2005 წ. 2 სექტემბრის სასამართლო განხილვა მომჩივნების დაკავების ფაქტზე (იხ. პუნქტი 52) და რითაც მთავრობა ასაბუთებდა, რომ სასამართლო დარბაზში იყო მხოლოდ ოთხი ფორმიანი გუშაგი და არცერთი „სპეცრაზმელი“.

95. მომჩივნებმა ამაზე ჯერ უპასუხეს, რომ მთავრობის დუმილი მათ გისოსებიან საბრალდებო საკმზე დასმასთან დაკავშირებით შეიძლებოდა შეფასებული ყოფილიყო, როგორც ამ ფაქტის ტაქტიანი აღიარება. მეორეც, მომჩივნების თქმით, მთავრობის მიერ მოწოდებულ, უკვე დამონტაჟებულ ვიდუო მასალაშიც მაინც დაფიქსირებულია შეიარაღებული და ნიღბიანი მამაკაცები სასამართლო დარბაზში და მის გარეთ. გარდა ამისა, მეორე ვიდუო ჩანაწერზე დაყრდნობით, რომელზეც ნახვენებია სასამართლოს შენობის გარე პერიმეტრი 2005 წ. 2 სექტემბერს, მომჩივნები კვლავ აფიქსირებენ მათ განცხადებას, რომ სასამართლო დარბაზის გარეთ კიდევ ბევრი შეიარაღებული მამაკაცი იდგა, რაც შიშსა და დაძაბულობას ბადებდა სასამართლო დარბაზში (იხ. §§ 52-65).

2. სასამართლოს შეფასება

96. სასამართლო კიდევ იმეორებს, რომ აღკვეთის ზომა ჩვეულებრივ არ ხდება კონვენციის მე-3 მუხლის კონტექსტში საკითხის განხილვის საფუძველი, თუ ამგვარი აღკვეთის ზომა კავშირშია კანონიერ დაკავებასთან და მას თან არ ახლავს ძალის გამოყენება, საჯარო მხილება გონივრულობის ფარგლებს მიღმა. ამასთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვანია, მაგალითად, იმის გათვალისწინება, არსებობს თუ არა პირის მიმადღის ან მის მიერ ზარალის / დაზიანების მოყენების საფრთხე (იხ: *Raninen v. Finland*, 16 December 1997, § 56, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII).

97. სასამართლო აფიქსირებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას ადგილი ჰქონდა შემთხვევაში, როდესაც მომჩივნას, რომელიც არ იყო ცნობილი ფიგურა, ყოვლად გაუმართლებლად დაადეს ბორკილები, თუმცა აღნიშნული აღკვეთის ზომა ბევრად უფრო მკაცრია, ვიდრე ის ზომები, რომლებიც მოცემულ შემთხვევაში იქნა გამოყენებული საჯარო მოსმენის დროს (იხ: *Gorodnichev v. Russia*, no. 52058/99, §§ 105-109, 25 May 2007). მედია საშუალებების და საზოგადოების დასწრების გარეშეც კი, აღნიშნული მოპყრობა შეიძლება შეფასებული იქნას, როგორც დამამცირებელი თუკი დაზარალებული შეურაცხყოფილ იქნა საკუთარ თვალში (იხ: *Tyrer v. the United Kingdom*, 25 April 1978, § 32, Series A no. 26). ამგვარად, მომჩივნისათვის ხელბორკილების დადება დახურული სხდომის დროს მაინც ჩაითვლება კონვენციის 3 მუხლის დარღვევად, თუკი არ მტკიცდება სერიოზული რისკი, უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით (იხ: *Henaf v. France*, no. 65436/01, §§ 51 and 56, ECHR 2003-XI; *Istratii and Others v. Moldova*, nos. 8721/05, 8705/05 and 8742/05, §§ 57 and 58, 27 March 2007).

98. დაუბრუნდა რა მოცემული საქმის გარემოებებს, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნები იყვნენ წარჩინებული, საზოგადოებისათვის ცნობილი ადამიანები; ისინი იყვნენ ტელეარხის თანადამარსებლები და

მეწილეები. პირველი მომჩივანი ასევე იყო პოპულარული თოქ-შოუს წამყვანი, რომელიც თითქმის ყოველდღე გადიოდა ეთერში. ორივე მომჩივანი პირველად გადიოდა სასამართლო პროცესზე, გამოძალვის დანაშაულზე, რაც თანხის აღებას გულისხმობს სავარაუდოდ კორუმპირებული პარლამენტარის შესახებ მამხილებელი დოკუმენტური ფილმის ეთერში არ-გაშვების სანაცვლოდ.

99. შესაბამისი ფოტო და ვიდეო მასალის ნახვის შემდეგ, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მათი დაკავების საკითხის სასამართლო განხილვის დროს, რომელიც 2006 წ. 2 სექტემბერს შედგა, საზოგადოებამ იხილა მომჩივნები გისოსებიან საბრაღდებო სკამზე, რომელიც ძალიან წააგავდა რკინის გალიას, იდგა განცალკევებით და ჰქონდა გისოსებიანი ჭერი. შეიარაღებული გუშაგები, რომლებსაც ქუდისებური ნიღბები ეკეთათ, მუდმივად იმყოფებოდნენ სასამართლო დარბაზში. რამოდენიმე ფოტოსურათზე აღბეჭდილია ამგვარი გუშაგები სასამართლო დარბაზში. მთავრობის განცხადებით, სასამართლო მოსმენა პირდაპირ ეთერში გადიოდა ქვეყნის მასშტაბით (იხ. §119 ქვემოთ).

100. სასამართლო იზიარებს მომჩივნების მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ სასამართლო პროცესის ამგვარი უხეში და მტრული წარმოჩენა რიგით მნახველს შეუქმნის შთაბეჭდილებას, რომ სასამართლოზე განიხილება „უკიდურესად სახიფათო კრიმინალების“ საქმე. უდანაშაულობის პრეზუმციის უგულვებლყოფასთან ერთად, დავის საგანი – მომჩივნების მიმართ მოპყრობა სასამართლო დარბაზში იყო დამამცირებელი როგორც მათ საკუთარ, ასევე საზოგადოების თვალშიც. სასამართლო იზიარებს მომჩივნების მტკიცებას იმის თაობაზე, რომ სასამართლო დარბაზში მყოფი სპეცრაზმელები მათში იწვევდნენ შიშის, ტანჯვის და არასრულფასოვნების შეგრძნებებს (იხ. *V. v. the United Kingdom* [GC], no. 24888/94, § 71, ECHR 1999-IX; *Tyrer*, cited above, § 32). ამგვარ უხეშ მოპყრობას ადვილად შეეძლო მოეხდინა ზეგავლენა მომჩივნების კონცენტრირების უნარზე და გონების სიფხიზლეზე პროცესის მსვლელობისას, როდესაც საქმე შეეხებოდა მათ ფიზიკურ თავისუფლებას და ამგვარად აუცილებელი იყო სასამართლო განხილვისათვის დეტალური თვალყურის დევნება (იხ: *Khudoyorov*, cited above, § 119).

101. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნების საზოგადოებრივი სტატუსის, წარსული ნასამართლეობის არარსებობისა და პროცესის დროს კანონმორჩილი მოქმედების ფონზე, მთავრობამ ვერ შეძლო იმის ახსნა, თუ რატომ იყვნენ საჯარო მოსმენის დროს მომჩივნები მოთავსებული გისოსებიან საბრაღდებო სკამზე და რატომ იყო დარბაზში „სპეცრაზმი“. საქმის მასალები არაფერი მიუთითებს იმაზე, რომ არსებობდა თუნდაც უმცირესი ეჭვი იმისა, რომ მომჩივნები, ცნობილი და საკმაოდ უწყინარი ადამიანები, შეიძლება გაქცეულიყვნენ ან ჩაედინათ ძალადობრივი ქმედება სასამართლოში გადმოყვანის ან მოსმენის დროს (იხ: *Sarban v. Moldova*, no. 3456/05, §§ 88 and 89, 4 October 2005).

102. ზემოთ აღნიშნული მოსაზრებების გათვალისწინებით, სასამართლო ადგენს, რომ ამგვარი მკაცრი და დამამცირებელი ზომების მიღება მომჩივნების წინააღმდეგ არ იყო გამართლებული მოცემულ შემთხვევაში. შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, რაც გამოიხატებოდა მომჩივნების მიმართ მოპყრობაში 2005 წ. 2 სექტემბრის მოსმენის დროს.

II. კონვენციის მე-5 მუხლის 1 (ბ) პუნქტის საგარეო დარღვევა

103. კონვენციის მე-5 მუხლის 1 (გ) პუნქტის საფუძველზე, მომჩივნებმა გააპროტესტეს მათი პატიმრობის კანონიერება 2005 წ. 27 ნოემბრიდან, ანუ მას შემდეგ, რაც ამოიწურა 2005 წ. 29 აგვისტოს სასამართლო ორდერის ვადა. დებულება, რომელზეც ეყრდნობიან მომჩივნები, ასე ჟღერს:

“1. ... არავის არ უნდა აღეკვეთოს თავისუფლება, შემდეგი შემთხვევების გამოკლებით, რაც უნდა განხორციელდეს კანონით მითითებული პროცედურების თანახმად: ...

(გ) პირის უკანონო დაპატიმრება ან დაკავება მისი კომპეტენტური სამართლებრივი ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, გონივრული ეჭვის საფუძველზე, რომ მის მიერ ჩადენილია დანაშაული, ან თუ გონივრულობის ფარგლებში საჭიროა მის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან დანაშაულის შემდგომ მიმდევარ თავიდან აცილება (პრევენცია)...”

1. მხარეთა არგუმენტები

104. მთავრობის განცხადებით, არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენდა სასამართლოს მიერ მომჩივნების წისასწარი პატიმრობის სანქცირება 2005 წ. 27 ნოემბერს წისასწარი პატიმრობის სამთვიანი ვადის ამოწურვის შემდეგ, რადგანაც ამ დროისათვის მათი საქმე უკვე გადაგზავნილი იყო სასამართლოში. მთავრობის განცხადებით, სსსკ-ს შესაბამისი დებულების თანახმად, საქმის სასამართლოში გადაგზავნის ფაქტი უკვე საკმარისი იყო იმისათვის, რომ დაკავება განხილულიყო როგორც „სასამართლო გამოძიების/განხილვის“ ნაწილი და ამგვარად, ის სრულ შესაბამისობაში იყო კონვენციის 5 მუხლის 1 პუნქტთან.

105. მომჩივნებმა ამაზე უპასუხეს, რომ მათი დაკავება 2005 წ. 27 ნოემბრიდან 2006 წ. 13 იანვრამდე იყო უკანონო, რადგან არ ემყარებოდა ძალაში მყოფ სასამართლო დადგენილებას.

2. სასამართლოს შეფასება

106. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტის დარღვევა დაფიქსირებულია მრავალ შემთხვევაში, როდესაც ბრალდებულები რჩებიან პატიმრობაში მხოლოდ იმ ფაქტის საფუძველზე, რომ საბრალდებო აქტი უკვე შეტანილია სასამართლოში. ბრალდებულების დაკავება კონკრეტული სამართლებრივი საფუძველის გარეშე ან კონკრეტული კანონის გარეშე, რომელიც შეეხება ამგვარ სიტუაციას, რის შედეგადაც მათი თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება გაგრძელდეს უსასრულოდ და სამართლებრივი სანქციის გარეშე – აღნიშნული არ შეესაბამება კანონიერებისა და სამართლიანობის პრინციპებს, რაც დამახასიათებელია როგორც კონვენციისათვის, ასევე კანონის უზენაესობისათვის (იხ: *Gigolashvili v. Georgia*, no. 18145/05, §§ 32-36, 8 July 2008; *Ječius v. Lithuania*, no. 34578/97, §§ 60-64, ECHR 2000-IX;

Grauslys v. Lithuania, no. 36743/97, §§ 39-41, 10 October 2000; *Baranowski v. Poland*, no. 28358/95, §§ 53-58, ECHR 2000-III; *Khudoyorov*, cited above, §§ 146-147).

107. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოცემული განცხადება არ განსხვავდება „გიგოლაშვილის“ ან „Ječius“ საქმეებისაგან, რაც განპირობებულია იგივე ლაფსუსებით იმჟამინდელ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში.

108. აღსანიშნავია, რომ სსსკ-ს 417-ე მუხლის 1 და მე-3 პუნქტების თანახმად, მას შემდეგ, რაც პროკურატურა წყვეტს გამოძიებას და საქმის მასალებს გადასცემს შესაბამისი იურისდიქციის სასამართლოს, ამ უკანასკნელს უფლება აქვს ჩაატაროს განმწესრიგებელი სხდომა და გადაწყვიტოს მსჯავრდებულის სასამართლოს წინაშე წარდგენის და აღკვეთის ზომის დაწესების საკითხი.

109. თუმცა, პრობლემა უკავშირდებოდა მოსმენის ჩატარების დროს/ვადებს. სსსკ-ს 419 მუხლის თანახმად, განმწესრიგებელი სხდომა უნდა ჩატარდეს 14 დღის ვადაში ან, როული საქმის შემთხვევაში, ერთი თვის ვადაში, იგივე მოსამართლეზე დაწერილი ბოლო სისხლის სამართლის (სხვა მუხლით) საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან, თუმცა „ბოლო საქმეზე“ გადაწყვეტილების გამოსატანად მოსამართლეს არანაირი შეზღუდვა არ ჰქონდა დროში. სსსკ არ მოითხოვს სამართლებრივი ორდერის გაცემას, რომელიც დააკანონებს ბრალდებულის დაკავებას და კოდექსი ასევე არ აკონკრეტებს ამგვარი დაკავების კანონიერ ზღვარს. ამგვარი ლაფსუსი გამოვლინდა ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ადგილი ჰქონდა ბრალდებულების დაკავებას მრავალი თვით, კანონიერი გადაწყვეტილების გარეშე (იხ: *Absandze v. Georgia* (dec.), no. 57861/00, 20 July 2004).

110. ამრიგად, 2005 წ. 27 ნოემბრიდან 2006 წ. 13 იანვრამდე – ანუ ერთი თვის და ჩვიდმეტი დღის მანძილზე არ არსებობდა არანაირი სასამართლო გადაწყვეტილება, რომელიც ამართლებდა მომჩივნების დაკავებას. ის ფაქტი, რომ საქმის მასალები და საბრალდებო აქტი გადაგზავნილი იყო სასამართლოში, არანაირად არ ამართლებს დაკავების ამ მონაკვეთს, კონვენციის 5 მუხლის 1 პუნქტის შინაარსიდან გამომდინარე. (იხ: *Gigolashvili*, § 36, and *Nakhmanovich v. Russia*, no. 55669/00, § 68, 2 March 2006).

111. ამგვარად, სახეზეა კონვენციის 5 მუხლის 1 (გ) პუნქტის დარღვევა დაკავების ვადასთან მიმართებაში.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის 4 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

112. მომჩივნებმა დააფიქსირეს, რომ მათი დაკავებაში ყოფნის კანონიერების სასამართლო განხილვა 2005 წ. 27 აგვისტოს და 2 სექტემბერს და 2006 წ. 13 იანვარს არღვევს კონვენციის 5 მუხლის 4 პუნქტით უზრუნველყოფილ გარანტიებს.

113. კერძოდ, მომჩივნებმა გაასაჩივრეს ის ფაქტი, რომ 2005 წ. 27 აგვისტოს და 2 სექტემბერს დაკავების პირველად განხილვამდე ბრალდების მხარემ მათ ადვოკატებს არ წარუდგინა 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდეო ჩანაწერი.

114. იმის გათვალისწინებით, თუ როგორ წარიმართა 2005 წ. 2 სექტემბრის მოსმენა და მისი შეჯერება მოპასუხის ქვეყნის იმჟამინდელ

სასამართლო სისტემასთან (*Ramishvili and Kokhreidze v. Georgia*), მომჩივნები ადასტურებენ, რომ მათი დაკავების საკითხი არ ყოფილა მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი სასამართლოს სამართლიანი მოსმენის საგანი. მომჩივნები ასევე აცხადებენ, რომ მათი „რკინის გალიაში“ ჩასმით რიგით დამკვირვებლის მიერ ისინი აღიქმებოდნენ, როგორც ნამდვილი დამნაშავეები. გარდა ამისა, მოსამართლესაც გაუჭირდებოდა ობიექტურობის შენარჩუნება ამდენი პოლიციის თანამშრომლის და შენიღბული და შეიარაღებული პირის გარემოცვაში.

115. რაც შეეხება 2006 წ. 13 იანვრის განხილვას, მომჩივნები ჩივიან, რომ რეაგირება მათ 2005 წ. 6 დეკემბრის საჩივარზე არ ყოფილა დაუყოვნებლივი. ისინი ასევე აცხადებენ, რომ მათ აღვოკატებს მოსმენის შესახებ შეატყობინეს მოსმენამდე მხოლოდ ორი დღით ადრე.

116. კონვენციის 5 მუხლის 4 პუნქტი მდგომარეობს შემდეგში:

„ ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და გამოსცემს ბრძანებასმისი გათავისუფლების შესახებ, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“.

1. მხარეთა არგუმენტები

117. მთავრობამ საჩივარა, რომ 2005 წ. 27 აგვისტოს სასამართლო განხილვა ჩატარდა კანონით დადგენილ ვადებში – ანუ დაკავებიდან 72 საათში. შესაბამისად, პროცესი დაჩქარებული წესით წარიმართა. რაც შეეხება 2006 წ. 13 იანვრის სასამართლო განხილვას, მთავრობის მოსაზრებით - ის ფაქტი, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლომ განიხილა მომჩივნების 2005 წ. 6 დეკემბრის საჩივარი, აკმაყოფილებს კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტის მოთხოვნას

118. იმ განცხადების პასუხად, რომლის თანახმადაც 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდუო ჩანაწერი არ იყო საქმის მასალებში სისხლის სამართლის პროცესის დასაწყისში, მთავრობამ საჩივარა, რომ 2005 წ. 29 სექტემბერს მომჩივნებს გადასცა ვიდუო ჩანაწერის ზუსტი წერილობითი ტრანსკრიპტი, და რომ მათ ნანახი ჰქონდათ 2005 წ. 16 ნოემბრის ვიდუო ჩანაწერი და ნებისმიერ შემთხვევაში, მხარეებმა ვიდუო ნახეს საქმის არსებითი განხილვის დროს.

119. რაც შეეხება 2005 წ. 2 სექტემბრის დაკავების საკითხის განხილვას, მთავრობამ კონვენციის 3 მუხლზე დაყრდნობით ჩამოყალიბებული არგუმენტი გაიმეორა, კერძოდ: დარბაზში იყო მხოლოდ ოთხი ფორმიანი გუშაგი და იქ არ იმყოფებოდა არცერთი ნიღბიანი შეიარაღებული მამაკაცი. მათი თქმით, ოთხი ფორმიანი გუშაგი საჭირო იყო დარბაზში წესრიგის დასამყარებლად და მათი იქ ყოფნა ჩრდილს არ აყენებდა პროცესის სამართლიანობას. რაც შეეხება ხალხმრავლობას დარბაზში, მთავრობამ აღნიშნა, რომ მათ მომჩივნებს შესთავაზეს პროცესის დახურულ კარს მიღმა ჩატარება, რაზეც უარი მიიღეს. ნებისმიერ შემთხვევაში, მთავრობის თქმით, კომუნიკაციას მოსამართლესა და მსჯავრდებულ მომჩივნებს შორის ხელს არ უშლიდა დარბაზში არსებული ხმაური. მეტიც, მომჩივნებს შეეძლოთ წერილობით მიემართათ მოსამართლისათვის. მთავრობამ დამატებით აღნიშნა, რომ იმუამად საჭირო ზომის სასამართლო დარბაზების ნაკლებობის მიუხედავად, რაც

გამოწვეული იყო სასამართლოს შენობებში მიმდინარე სარეკონსტრუქციო სამუშაოებით, მთავრობა არ იყო ვალდებული გამოეყო უფრო ფართო დარბაზი. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ პროცესი პირდაპირ ეთერში გადაიცემოდა მთელი ქვეყნის მასშტაბით, რითაც უზრუნველყოფილი იყო პროცესის საჯაროობა.

120. და ბოლოს, მთავრობამ საჩივარა, რომ მომჩივნების დაყრდნობა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ყოფილი მოსამართლეების განცხადებებზე. რომლებიც მხარს უჭერდნენ მათ ბრალდებას საქართველოს სასამართლო სისტემის არაეფექტურობის თაობაზე, არ იყო დამაჯერებელი (საქმე: რამიშვილი და კოხრეიძე). ის მოსამართლეები გათავისუფლებულები იქნენ კანონის აშკარა დარღვევის გამო და, შესაბამისად, მათი კომენტარები არ ჩაითვლება ობიექტურად.

121. მომჩივნებმა უპასუხეს, რომ მთავრობის ვიდუო ჩანაწერი ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ 2005 წ. 2 სექტემბერს მათ ვერ მიიღეს სამართლიანი სასამართლო პროცესი, რომელსაც ატარებდა დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლო. მოსმენის დასაწყისში გუშაგების დიდი რაოდენობის, ხოლო დასასრულს კიდევ უფრო მეტი რაოდენობის მიუხედავად სასამართლომ ვერ შეძლო დარბაზში წესრიგის დაცვა. ბრალდების მხარე მოსამართლესთან გაცილებით ახლოს იჯდა, ვიდრე დაცვის მხარე. რაც შეეხება მომჩივნებს – ინისი მოათავსეს რკინის გალიაში, რომელიც დარბაზის შორეულ კუთხეში იდგა. მომჩივნები იძულებულები იყვნენ დამდგარიყვნენ სკამზე ან ჩამოკიდებოდნენ გისოსებს, რათა ვიზუალურად მაინც ედევნებინათ თვალი პროცესზე განვითარებული მოვლენებისათვის. ადვოკატებს ძალიან უჭირდათ პროკურორის სიტყვის მოსმენა, ხოლო მომჩივნებისათვის ეს ფაქტიურად შეუძლებელი იყო. მთავრობა არ იყო ვალდებული გამოეყო უფრო დიდი დარბაზი, თუმცა ვალდებული იყო უზრუნველყო მომჩივნების და მათი ადვოკატების ეფექტური და სამართლიანი მონაწილეობა მოსმენაში. ვიდუო ჩანაწერზე დაყრდნობით, მომჩივნებმა დააფიქსირეს, რომ დარბაზში და გარეთ მყოფი ავტომატიანი პიროვნებების, სათათბირო ოთახში თავისუფლად შემავალ-გამავალი მრავალი ფორმიანი და სამოქალაქოდ ჩაცმული თანამშრომლების ფონზე მოსამართლე ნამდვილად ვერ დარჩებოდა ზეგავლენის მიღმა 2005 წ. 2 სექტემბერს გადაწყვეტილების გამოტანის პროცესში.

122. რაც შეეხება 2006 წ. 13 იანვრის მოსმენას, მიუხედავად იმისა, რომ 2005 წ. 6 დეკემბრის საჩივარი განხილული იქნა, ეს ვერ ჩაითვლება დაჩქარებულ პასუხად, და არც სამართლიანი პროცესის დამცავი მექანიზმები არ იყო უზრუნველყოფილი.

123. ბოლოს, მომჩივნებმა აღნიშნეს, რომ სასამართლო სისტემის მდგომარეობით შეწუხებული არიან არა მარტო უზენაესი სასამართლოს ყოფილი მოსამართლეები, არამედ დამოუკიდებელი და კომპეტენტური საერთაშორისო დამკვირვებლები, მაგ. „ევროპის მოსამართლეები და საზოგადოებრივი პროკურორები დემოკრატიისა და ფუნდამენტური უფლებებებისათვის” „Magistrats européens pour la Démocratie et les Libertés – MEDEL” (საქმე: რამიშვილი და კოხრეიძე).

2. სასამართლოს შეფასება

(ა) რაც შეეხება 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდეო ჩანაწერის ხელმოწვედომლობას მომჩივნების წინასწარი პატიმრობის პირველადი განხილვის დროს

124. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, დაკავების კანონიერების კონცეფცია არ შემოიფარგლება კანონით გაწერილი საპროცესო მოთხოვნების შესრულებით, ეს ასევე შეეხება იმ ეჭვის გონივრულობას, რის საფუძველზეც განხორციელდა დაპატიმრება, იმ მიზნის კანონიერებას, რა მიზანსაც ემსახურება დაპატიმრება და დაკავების დასაბუთებულობას. შესაბამისად, ინფორმაცია, რომელიც საჭიროა დაკავების კანონიერების შესაფასებლად, შესაბამისი წესის დაცვით უნდა გადაეცეს ეჭვიმტანილის ადვოკატს (იხ. საქმე: *Lamy v. Belgium*, 30 March 1989, § 29, Series A no. 151, and *Garcia Alva v. Germany*, no. 23541/94, §§ 39-43, 13 February 2001).

125. მოცემულ საქმეში, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნები დაიჭირეს ფაქტზე, პარლამენტარის ფულით ხელში. თავად ეს ფაქტი უკვე საკმარისი იყო იმისათვის, რომ შექმნილიყო გონივრული ეჭვი იმისა, რომ ადგილი ჰქონდა გამოძალვის დანაშაულს. გარდა ამისა, 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდეო ჩანაწერის გერეშეც, სისხლის სამართლის საქმის მასალები შეიცავდა მრავალ არსებით მტკიცებულებას – აშშ. დოლარის კუპიურებს, ჩხრეკის ოქმს, მეორე მომჩივნის ავტომობილს, თითის ანაბეჭდებს, ა.შ. – იმ დრომდე, სანამ 2005 წ. 29 აპრილის დაპატიმრების ორდერს განხილავდა სააპელაციო და საბოლოო ინსტანციის სასამართლო 2005 წ. 2 სექტემბერს (რამიშვილი და კოხრეიძის საქმე).

126. ამგვარად, სისხლის სამართლებრივი წარმოების დასაწყისში 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდეო ჩანაწერის არარსებობა საქმის მასალებში, რაც ადვილად შეიძლებოდა განპირობებული ყოფილიყო გამოძიების ეფექტურობის დონით ან/და „*habeas corpus*” წარმოების დაჩქარებულობით (იხ: *Shishkov v. Bulgaria*, no. 38822/97, § 77, ECHR 2003-I (extracts); cf. *Galushvili v. Georgia* (dec.), no. 40008/04, 24 October 2006), არ უშლიდა ხელს ადგილობრივი სასამართლოს მიერ მომჩივნების წინასწარი პატიმრობის კანონიერების საკითხის განხილვას.

127. სასამართლო ასკვნის, რომ აღნიშნულ საჩივართან მიმართებაში კონვენციის 5 მუხლის 4 პუნქტის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

(ბ) რაც შეეხება 2005 წ. 2 სექტემბრის მოსმენას

128. სასამართლო შეგვახსენებს, რომ თუმცადა ყოველთვის არ არის სავალდებულო კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული პროცედურის უზრუნველყოფა იგივე გარანტიებით, რომლებსაც მოითხოვს კონვენციის მე-6 მუხლი სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო პროცესებისათვის, მას უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი სახე და უნდა უზრუნველყოფდეს თავისუფლების აღკვეთის კონკრეტული ფორმისათვის შესაბამის გარანტიებს (იხ: *Assenov and Others v. Bulgaria*, 28 October 1998, § 162, Reports 1998-VIII; *Wloch v. Poland*, no. 27785/95, § 125, ECHR 2000-XI; *Megyeri v. Germany*, 12 May 1992, § 22, Series A no. 237-A). იმის გათვალისწინებით, თუ რამხელა ზეგავლენას ახდენს თავისუფლების აღკვეთა პირის ფუნდამენტალურ უფლებებზე, კონვენციის მე-5 მუხლის მე-

4 პუნქტით გათვალისწინებული წარმოება - მიმდინარე გამოძიების ფონზე არსებული მაქსიმალური შესაძლებლობების ფარგლებში უნდა პასუხობდეს სამართლიანი სასამართლო პროცესის ძირითად მოთხოვნებს (იხ. *Shishkov*, § 77). წარმოება უნდა იყოს შეჯიბრებითობის პრინციპზე აგებული და ყოველთვის უნდა უზრუნველყოფდეს „ძალთა თანასწორობას“ მხარეთა შორის (იხ: *Nikolova v. Bulgaria* [GC], no. 31195/96, § 58, ECHR 1999-II, and *Schiesser v. Switzerland*, 4 December 1979, §§ 30-31, Series A no. 34).

129. შესაბამისი ფოტო და ვიდეო მასალის შესწავლის შემდეგ სასამართლო გმობს 2005 წ. 2 სექტემბერს ჩატარებული მოსმენის ფორმას. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნები ისხდნენ გისოსებიან საბრაღდებო სკამზე, რომელიც ძალიან წააგავდა რკინის გალიას და იდგა განცალკევებით, გარშემორტყმული საერთო არეულობითა და შეიარაღებული გუშაგებით. მათ არ შეეძლოთ ადვოკატებთან კომუნიკაცია, არ ესმოდათ პროკურორის და მოსამართლის ხმა და საკუთარ ხმას ვერ აწვდენდნენ იქ მყოფთ, დარბაზში არსებული ხმაურის გამო. პროცესში მონაწილეობის მისაღებად მომჩივნები იძულებულები იყვნენ დამდგარიყვნენ სკამზე ან ჩამოკიდებოდნენ გისოსებს, და ეყვირათ. დარბაზში კომუნიკაცია მუდმივად ფერხდებოდა ჟურნალისტების უნებართვო ჩარევების, მობილური ტელეფონების ზარების, ადამიანებს შორის ცხარე კამათისა და გინების გამო, ხოლო მოსამართლეს ან არ სურდა ან არ შეეძლო წესრიგის დამყარება.

130. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ, პროკურორებისაგან განსხვავებით, როდესაც ადვოკატები საუბრობდნენ, მათ ყურადღება ეფანტებოდათ კამერების განათებების და ჰალოგენის ნათურების გამო, რომლებსაც ჟურნალისტები იყენებდნენ. მათი ხმა არ ისმოდა. ხოლო პროკურორისა და მოსამართლის ფიზიკური სიახლოვე არანაირ დაბრკოლებას არ უქმნიდა მათ სმენადობას. მოსამართლესა და პროკურორს შორის კითხვა-პასუხზე არაფერი ახდენდა ზეგავლენას (იხ §§ 52-64).

131. სასამართლო თვლის, რომ ამგვარ ქაოტურ პირობებში ჩატარებული ზეპირი მოსმენა ნაკლებად შეიძლება ჩაითვალოს სამართლებრივ განხილვად. სასამართლო არ იზიარებს მთავრობის არგუმენტს, რომ დარბაზში არსებული ხმაურის გამო მხარეს შეეძლო წერილობით მიემართა მოსამართლისათვის. სასამართლო მიუთითებს, რომ ზეპირი მოსმენები უნდა ჩატარდეს ისეთ პირობებში, სადაც ზეპირი პასუხები და აუდიო ვიზუალური კომუნიკაცია მხარეებს და მოსამართლეს შორის განხორციელდება სათანადო, დინამიურ და შეუფერხებელ რეჟიმში.

132. სასამართლო კიდევ ერთხელ აცხადებს, რომ მომჩივნების მოთავსება გისოსებიან საბრაღდებო სკამზე, რომელიც გალიას წააგავდა, და დარბაზში „სპეცრაზმის“ ყოფნა ხელს უშლიდა ყურადღების კონცენტრირებას, რაც აუცილებელია დაცვის ეფექტური განხორციელებისათვის (იხ. პუნქტი 100). სასამართლო ეთანხმება მომჩივნებს, რომ ამგვარი დამამცირებელი და გაუმართლებლად მკაცრი აღკვეთის ზომები საჯარო მოსმენის დროს, რომლის პირდაპირი ტრანსლაციაც გადის ეთერში ქვეყნის მასშტაბით, ბღალავს უდანაშაულობის პრეზუმფციას – სისხლის სამართალწარმოების ნებისმიერი ეტაპის უმთავრეს პრინციპს (იხ: *Howiecki v. Poland*, no. 27504/95, § 76, 4 October 2001, and *Lebedev v. Russia*, no. 4493/04, § 95, 25 October 2007).

133. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ კონვენციის 5 მუხლის 4 პუნქტში აღნიშნული მოთხოვნების დაკონკრეტების გარეშეც კი წარმოუდგენელია იმის დაშვება, რომ აღნიშნული დებულება, რომელიც მოიცავს „წარმოების სასამართლოში განხორციელების“ უფლებას, არ ითვალისწინებდეს იმავე სასამართლოს დამოუკიდებლობას და მიუკერძოებლობას – როგორც ფუნდამენტურ პირობას (იხ. *Neumeister v. Austria*, 27 June 1968, § 24, Series A no. 8; *D.N. v. Switzerland* [GC], no. 27154/95, § 42, ECHR 2001-III; *Bülül v. Turkey*, no. 47297/99, §§ 26-28, 22 May 2007).

134. მოცემულ საქმეზე, 2005 წ. 2 სექტემბრის მოსმენის დროს მოსამართლის პიროვნული ქცევა არ შეიძლება ჩაითვალოს მიუკერძოებლად. ამგვარად, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსმენის პროცესში მოსამართლე აშკარად ეხმარებოდა პროკურორს – თავად, პროკურორის მაგიერ პასუხობდა დაცვის შეკითხვებს ან სხვაგვარად, პროკურორისათვის უფრო ხელსაყრელი ფორმით აყალიბებდა შეკითხვას (იხ. §§ 60-61).

135. რაც შეეხება „დამოუკიდებლობას“ -აუცილებელ ელემენტს, ისიც უცილობლივ შეიძლება დიდი ოდენობით ფარული აგენტებისა და „სპეცრაზმელების“ დარბაზში ყოფნით 2005 წ. 2 სექტემბერს. სასამართლო ვერ შექმნიდა დამოუკიდებლობის იმიჯს, როდესაც სახელმწიფო სტრუქტურის თანამშრომლები უფრო აკონტროლებდნენ სიტუაციას სასამართლო დარბაზში, ვიდრე მოსამართლე, რომელიც სხდომას თავმჯდომარეობდა, ხოლო მოსამართლის სათათბირო ოთახი, რომელიც არის კერძო და ხელშეუხებელი ადგილი, ღია იყო უცხო პირთათვის (იხ. §§ 53-54 და 62-65).

136. სასამართლოს საკმარისად მიაჩნია ზემოთ აღნიშნული მოსაზრებები, იმისათვის რომ დაასკვნას, რომ 2005 წ. 2 სექტემბრის სასამართლო განხილვას არ ჰქონდა სამართლიანი სასამართლო პროცესის აუცილებელი ელემენტები. განხილვა ჩატარდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით მომჩივნისათვის მინიჭებული უფლებების დარღვევით.

(გ) რაც შეეხება 2006 წ. 13 იანვრის მოსმენას

137. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნებმა 2005 წ. 6 დეკემბერს შეიტანეს სარჩელი და გაასაჩივრეს მათი წინასწარი პატიმრობის კანონიერება, ხოლო თბილისის რაიონულმა სასამართლომ მხოლოდ 2006 წ. 13 იანვარს – 38 დღის შემდეგ მოახდინა საპასუხო რეაგირება. მთავრობას არ განუმარტავს ეს გადაჭარბებული დაყოვნება. არცერთი დეტალი არ მიუთითებს, რომ დაგვიანების მიზეზი შეიძლება თავად მომჩივნები ყოფილიყვნენ.

138. ასეთ პირობებში, სასამართლო ასკვნის, რომ 2006 წ. 13 იანვარს გამართული სასამართლო განხილვა არ შეიძლება აღქმული იქნას, როგორც „დაჩქარებული“ პასუხი 2005 წ. 6 დეკემბერს შეტანილ საჩივარზე. აღნიშნული არღვევს კონვენციის 5 მუხლის 4 პუნქტს (იხ: *Kadem v. Malta*, no. 55263/00, §§ 43-45, 9 January 2003 - სადაც სასამართლომ 17 დღე დაკავების თაობაზე საჩივრის განსახილველად მიიჩნია ხანგრძლივ ვადად, და *Rehbock v. Slovenia*, no. 29462/95, §§ 82-86, ECHR 2000-XII – სადაც ორი 23-დღიანი ვადა აღიარებული იქნა მნიშვნელოვან დაგვიანებად).

139. როგორც ირკვევა მომჩივნების წარდგინებებიდან, კონვენციის 5 მუხლის 4 პუნქტის საფუძველზე შეტანილი მათი საჩივარი, რომელიც შეეხება 2006 წ. 13 იანვრის მოსმენას, აპროტესტებდა დაჩქარებული სამართლებრივი პასუხის არარსებობას (იხ. 122 პუნქტი). ზემოთ აღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლოს არ მიაჩნია საჭიროდ, იგივე „დაჩქარებულობის კონტექსტში“, მომჩივნების დაუსაბუთებელი მტკიცება იმის თაობაზე, რომ მათ ადვოკატებს ორი დღით ადრე ეცნობათ განხილვის თარიღის შესახებ (იხ: *mutatis mutandis*, *Mitev v. Bulgaria*, no. 40063/98, §§ 125 and 126, 22 December 2004).

IV კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება.

140. კონვენციის 41 მუხლის თანახმად:

“თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშეკრული მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს”.

ა. ზიანი

1. მატერიალური ზიანი

141. პირველ მომჩივანს არ შემოუტანია საჩივარი ფულადი კომპენსაციის თაობაზე. შესაბამისად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მას არ უნდა მიენიჭოს რაიმე კომპენსაცია (იხ. *Fadil Yilmaz v. Turkey*, no. 28171/02, § 26, 21 July 2005).

142. მეორე მომჩივნის თანახმად, თბილისის № 5, რუსთავის № 6 და რუსთავის № 2 საპრობილევოში ყოფნის დროს მას დაემართა კანის დაავადება. 2007 წ. 27 მაისს მისი განთავისუფლების შემდეგ (იხ. პუნქტი 66) იგი მივიდა დერმატოლოგთან, რომელმაც 2007 წ. ივნისში მას დაუსვა ნეიროდერმატოზის დიაგნოზი; როგორც ცნობილია, ეს დაავადება არის ქრონიკული და უკუღრებელი.

143. აღნიშნული საჩივრის გასამყარებლად მეორე მომჩივანმა წარმოადგინა სამედიცინო დასკვნა. დასკვნის შემოწმების შედეგად სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნის სიტყვების გამეორების გარდა, დასკვნა თავისთავად არ მიუთითებდა დაავადების გამომწვევ მიზეზს ან წარმოშობას. დასკვნაში ასევე ნათქვამი იყო, რომ კონკრეტულ მედიკამენტოზურ მკურნალობასთან ერთად მომჩივანს ესაჭიროებოდა მკურნალობა სანატორიუმში მშრალი კლიმატის მქონე კურორტზე (მაგ. მკვდარი ზღვა).

144. აღნიშნულ სამედიცინო დასკვნაზე დაყრდნობით მეორე მომჩივნი ირწმუნებოდა, რომ კანის დაავადების შემდგომი გამწვავების თავიდან ასაცილებლად მას ესაჭიროებოდა 10.000 ევრო წელიწადში, სამედიცინო კონსულტაციების, მკურნალობის და სანატორიუმზე ყოფნის ხარჯების

დასაფარად. იგი მოითხოვდა, რომ მოპასუხე მთავრობას დაკისრებოდა აღნიშნული თანხის მისთვის გადახდა ყოველწლიურად, მომდევნო 15 წ. განმავლობაში.

145. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნის მიერ მოთხოვნილ ფულად კომპენსაციასა და კონვენციის დარღვევას შორის უნდა იყოს კონკრეტული მიზეზობრივი კავშირი. სრული კომპენსაციისათვის (*restitutio in integrum*) საჭირო თანხის ზუსტი გამოთვლა შეიძლება შეაფერხოს დარღვევით გამოწვეული ზიანის ბუნდოვანებამ. ასეთ შემთხვევებში უნდა გადაწყდეს სამართლიანი დაკმაყოფილების საკითხი როგორც წარსულ, ასევე მომავალ ფულად ზარალთან მიმართებაში. ამ საკითხის გადაწყვეტა წარმოადგენს სასამართლოს დისკრეციას და უნდა იყოს ობიექტური (იხ: *Z and Others v. the United Kingdom* [GC], no. 29392/95, § 120, ECHR 2001-V).

146. მოცემული საქმის გარემოებებს რომ დაეუბრუნდეთ, სასამართლო პირველ რიგში აღნიშნავს, რომ მის მიერ დადგენილია კონვენციის 3 მუხლის დარღვევა, არა მეორე მომჩივნის პატიმრობის სრულ ვადასთან დაკავშირებით, რაც მოიცავს პატიმრობის გაუსაძლის პირობებს ყველა იმ დაწესებულებაში, სადაც მეორე მომჩივანი იმყოფებოდა, არამედ იმ კონკრეტულ ფაქტთან დაკავშირებით, რომელიც მიუთითებს მის ჩასმას ხალხმრავალ საკანში თბილისის № 5 საპრობილემში, 2006 წ. 19 იანვრიდან 29 მარტამდე (იხ. პუნქტი 92). თუმცა, მეორე მომჩივნის მოსაზრებები სათანადო სარწმუნოებით არ ადასტურებს კანის დაავადების პირდაპირ კავშირს საკანის ხალხმრავლობასთან.

147. შედეგად, სასამართლო თვლის, რომ მეორე მომჩივანმა ვერ შეძლო პირდაპირი მიზეზობრივი კავშირის წარმოჩინება ფულად ზარალსა და დარღვევას შორის. გარდა ამისა, რაც შეეხება მეორე მომჩივნის მიერ 15 წ. მანძილზე სავარაუდოდ გასაწევი სამედიცინო მკურნალობის ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ რაც უფრო დიდია დროის პერიოდი, მით ბუნდოვანია დარღვევასა და ზარალს შორის კავშირი (იხ: *Sunday Times v. the United Kingdom (no. 1)* (Article 50), 6 November 1980, § 15, Series A no. 38, and *Smith and Grady v. the United Kingdom* (just satisfaction), nos. 33985/96 and 33986/96, §§ 18-19, ECHR 2000-IX). ეს ბუნდოვანება დამძიმებულია იმით, რომ მეორე მომჩივანი ვერ ასაბუთებს მოთხოვნილი თანხის აუცილებლობას და ვერ აკონკრეტებს მედიკამენტოზური თუ სხვა ტიპის მკურნალობების კონკრეტულ ღირებულებებს.

148. ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო არ აკმაყოფილებს მეორე მომჩივნის მოთხოვნას ფულადი კომპენსაციის თაობაზე.

2. მორალური ზიანი

149. მომჩივნები აღნიშნავენ, რომ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევის შედეგად მათ განიცადეს მღელვარება და ტანჯვა. იმის გათვალისწინებით, რომ ისინი იყვნენ ცნობილი საზოგადოებრივი ფიგურები, დაფასებული ადამიანები, ისინი აცხადებენ, რომ მათი რეპუტაცია მნიშვნელოვნად შეილახა ხელისუფლების განუკითხავი და დამამცირებელი ქმედებებით, მათ წინააღმდეგ გამართული სასამართლო

წარმოების დროს. თითოეულმა მომჩივანმა მოითხოვა 80.000 ევრო არა-ფულადი ზარალის კომპენსაციის სახით.

150. სასამართლოს ეჭვი არ ეპარება, რომ მომჩივნებმა განიცადეს გარკვეული ტანჯვა ზემოაღნიშნული დარღვევების შედეგად. მრავალი არსებითი ფაქტორის გათვალისწინებით და მათი ობიექტური შეფასების შედეგად სასამართლო ამ პუნქტში თითოეულ მომჩივანს ანიჭებს 6.000 ევროს.

ბ. ხარჯები და დანახარჯები

1. შიდა სამართალწარმოება

151. შიდა სამართალწარმოების დროს მომჩივნებს წარმოადგენდნენ ადვოკატები ორი სხვადასხვა იურიდიული ფირმიდან – „ანდრონიკაშვილი, ზახსენ-ალტენბურგი, ბარამიძე და პარტნიორები“ და „სვანიძე და პარტნიორები“.

152. 2005 წ. 30 აგვისტოს იურიდიული მომსახურების ხელშეკრულებაზე და 2005 წ. 30 სექტემბრის ანგარიშ-ფაქტურაზე დაყრდნობით, მომჩივნები ითხოვენ 1.062 აშშ. დოლარს (830 ევრო) 18 % დღგ-ს ჩათვლით (საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად – „ანდრონიკაშვილი, ზახსენ-ალტენბურგი, ბარამიძე და პარტნიორები“-ს და „სვანიძე და პარტნიორების“ მიერ 2005 წ. 2 სექტემბერს გაწეული მომსახურებისათვის გადახდილი საფასურის ანაზღაურების მიზნით.

153. მომჩივნებმა ასევე წარმოადგინეს 2006 წ. 6 ივლისის იურიდიული მომსახურების ხელშეკრულება, რომლის თანახმადაც მათ „სვანიძე და პარტნიორებისათვის“ უნდა გადაეხადათ 3.600 ლარი (1.987 ევრო) + 18% დღგ, სისხლის სამართლებრივ და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ წარმოებაზე მათი წარმომადგენლობის სანაცვლოდ.

154. დაბოლოს, მომჩივნებმა საჩივარეს, რომ მათმა ნათესავებმა დახარჯეს დაახლ. 10.000 ევრო ციხეში ყოფნის დროს მათთვის საკვების უზრუნველსაყოფად. აღნიშნულ განცხადებას არ ამაგრებს რაიმე დოკუმენტი ან ფაქტობრივი მტკიცებულება.

155. სასამართლო აცხადებს, რომ იმ ნაწილებში, სადაც დადგენილია კონვენციის დარღვევის ფაქტი, სასამართლომ შეიძლება დააწესოს კომპენსაცია ეროვნული უწყებების წინაშე დარღვევის გამოსასწორებლად ან თავიდან ასაცილებლად გაწეული ხარჯებისათვის (იხ. *Papon v. France*, no. 54210/00, § 115, ECHR 2002-VII, and *Patsuria v. Georgia*, no. 30779/04, § 158, 6 November 2007). ამგვარი კომპენსაციის მოთხოვნა აუცილებლად უნდა იყოს დაკონკრეტებული, დასაბუთებული და წარმოდგენილი წერილობით, დამადასტურებელ დოკუმენტებთან ან ვაუჩერებთან/ქვითრებთან ერთად; ამ პირობის შეუსრულებლობის შემთხვევაში სასამართლომ შეიძლება არ განიხილოს სარჩელი ნაწილობრივ ან სრულად.

156. 2005 წ. 2 სექტემბრის სასამართლო განხილვასთან დაკავშირებით (იხ. §§ 102 და 136), სასამართლო მომჩივნებს ერთობლივად

ანიჭებს 830 ევროს „ანდრონიკაშვილი, ზახსენ-ალტენბურგი, ბარამიძე და პარტნიორები“-ს მიერ გაწეული მომსახურების კომპენსაციად, 2005 წ. 30 აგვისტოს იურიდიული მომსახურების ხელშეკრულებაზე დაყრდნობით.

157. რაც შეეხება მეორე იურიდიული ფირმის „სვანიძე და პარტნიორების“ მიერ გაწეულ მომსახურებას და ამასთან დაკავშირებულ მოთხოვნას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ქვემოთხსენებულ ხელშეკრულებას ხელი მოეწერა მხოლოდ 2006 წ. 6 ივლისს, ანუ მას შემდეგ, რაც მომჩივნებმა ამოწურეს შიდა სამართლებრივი პროცედურები, რომელთა მიზანი იყო კონვენციის 3 და 5 მუხლის 1 (გ) და 4 პუნქტების დარღვევის თავიდან აცილება ან აღკვეთა. საქმის მასალებით დასტურდება, რომ იურიდიული მომსახურების მეორე ხელშეკრულების ამოტივტივების შედეგად დაფიქსირდა მხოლოდ ერთი შიდა საჩივარი, 2006 წ. 18 ივლისს, რომელიც მიზნად ისახავდა პირველი მომჩივნისათვის კონვენციის 3 მუხლით მინიჭებული უფლებების უზრუნველყოფას (იხ. §49). თუმცადა, 2006 წ. 18 ივლისის საჩივრის გულდასმით განხილვის შემდეგ, სასამართლო მიუთითებს, რომ იგი შეადგინა და შეიტანა პირველი იურიდიული ფირმის „ანდრონიკაშვილი, ზახსენ-ალტენბურგი, ბარამიძე და პარტნიორები“ ადვოკატმა. აღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლომ დაუსაბუთებლობის არგუმენტით აცილება მისცა 2006 წ. 6 ივლისის ხელშეკრულების საფუძველზე წამოყენებულ მოთხოვნას.

158. იმის გამო, რომ არ იყო წარმოდგენილი ციხეში ყოფნის დროს საკვებზე გაწეული ხარჯის არანაირი დამადასტურებელი დოკუმენტი, მაგ. ამონაწერი ციხის დაუთრდანი მომჩივნების მიერ „საკვების ამანათების“ მიღების თაობაზე, სასამართლო დაუსაბუთებლობის არგუმენტით არ აკმაყოფილებს 10.000 ევროს მოთხოვნას.

2. ევროსასამართლოში წარმართული პროცესი

(ა) ბ-ნი. ალექსანდრე ბარამიძის და ბ-ნი ჰანს ფონ ზახსენ-ალტენბურგის წარმომადგენლობა

159. მომჩივნებმა მოითხოვეს 25.007 ლარი (13.803 ევრო) 2006 წელს სასამართლოში მათი წარმომადგენლების - ბ-ნი. ალექსანდრე ბარამიძის და ბ-ნი ჰანს ფონ ზახსენ-ალტენბურგის მომსახურებასთან დაკავშირებით. აღნიშნული მომთხოვნის გასამყარებლად მათ წარმოადგინეს 2006 წ. 31 დეკემბრის ანგარიშფაქტურა, რომელშიც ჩამოთვლილი იყო ადვოკატურის მიერ გაწეული მომსახურებები და მათი ტარიფები და ასევე განხორციელებული ანგარიშსწორება 18 % დღგ-ს ჩათვლით (საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად. მომჩივნებმა წარმოადგინეს მეორე ანგარიშ-ფაქტურა, დათარიღებული 2006 წ. 26 სექტემბრით, რომლის თანახმადაც მათ აღნიშნულ წარმომადგენლებს გადაუხადეს 110 ლარი (61 ევრო) ტელეფონის და საფოსტო ხარჯების დასაფარად.

160. აღნიშნული ფინანსური დოკუმენტების განხილვის შედეგად სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოთხოვნა დასაბუთებულია და ორივე მომჩივანს ერთობლივად ანიჭებს 13.864 ევროს – ბ-ნი. ალექსანდრე ბარამიძის და ბ-ნი ჰანს ფონ ზახსენ-ალტენბურგის წარმომადგენლობით მომსახურებასთან დაკავშირებით.

(ბ) ქ-ნ ლია მუხაშაერიას და ბნ. ვახტანგ ვახტანგიძის წარმომადგენლობა

161. მომჩივნების ორი სხვა წარმომადგენელი – ქ-ნი ლია მუხაშაერია და ბ-ნი ვახტანგ ვახტანგიძე ასევე ითხოვენ 4.600 ევროს გაწეული მომსახურებებისათვის. წარმომადგენლები ირწმუნებიან, რომ მათ 92 საათი დახარჯეს სასამართლო წარმოებაზე, ტარიფი 50 ევრო საათში. აღნიშნულ მოთხოვნას არ ადასტურებს რაიმე ანგარიში, ვაუჩერი, კონტრაქტი ან რაიმე სხვა დოკუმენტი.

162. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, მომჩივანს უნაზღაურდება გაწეული ხარჯი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ადასტურებს, რომ ხარჯი ნამდვილად გაწეულია, რომ ეს აუცილებელი იყო და თანხის ოდენობა გონივრულ ფარგლებშია. მოცემულ საქმეზე, იმის გამო რომ არ არსებობს ფინანსური ან იურიდიული დოკუმენტები, რომელიც ადასტურებს, რომ მომჩივანი თანახმაა ქ-ნი ლია მუხაშაერიას და ბ-ნი ვახტანგ ვახტანგიძეს გადაუხადოს აღნიშნული თანხა, და ის ფაქტი, რომ, კომპენსაციის მოთხოვნის შეტანის გარდა, წარმომადგენლობის ძირითადი სამუშაო – პირველადი განცხადებების შეტანა, ორი წარდგინება დასაშვებობაზე და არსებით გარემოებებზე – შესრულებული იყო პირველი წარმომადგენლების მიერ, სასამართლო არ აკმაყოფილებს აღნიშნულ მოთხოვნას.

გ. საურავი

163. სასამართლოს მიზანშეწონილად მიაჩნია, რომ საურავის ოდენობა დადგინდეს ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის მიხედვით, რასაც დაემატება სამი პროცენტი

უემოხსენებულისგან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად:

1. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას - პირველი მომჩივნის პატიმრობა თბილისის № 5 საპყრობილის საკანში;
2. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას - მეორე მომჩივნის პატიმრობა თბილისის № 5 საპყრობილის ხალხმრავალ საკანში;
3. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას – მომჩივნების მიმართ სასამართლო დარბაზში 2005 წ. 2 სექტემბრის სასამართლო პროცესის დროს განხორციელებულ მოპყრობასთან მიმართებაში;
4. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 (გ) პუნქტის დარღვევას – ძალაში მყოფი სასამართლო გადაწყვეტილების არარსებობა, რომლის საფუძველზეც მომჩივნებს

შეზღუდვით თავისუფლება 2005 წ. 27 ნოემბრიდან 2006 წ. 13 იანვრამდე;

5. ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევას – მომჩივნებისათვის 2005 წ. 27 აგვისტოს ვიდუო ჩანაწერის ხელმოწვევად აღრეულ ეტაპზე;

6. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევას – თუ რა ფორმით წარმართა 2005 წ. 2 სექტემბრის განხილვა, დაჩქარებული რეაგირების არარსებობა 2006 წ. 6 დეკემბერს შეტანილ საჩივარზე;

7. ადგენს, რომ

1. მოპასუხე სახელმწიფომ, მომჩივნებს, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან სამი თვის განმავლობაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში, უნდა გადაუხადოს:

ა. 6,000 (ექვსი ათასი) ევრო თითოეულ მომჩივანს მორალური ზიანის ანაზღაურების სახით, რომელსაც დაემატება ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადი, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს;

ბ. 14,694 (თოთხმეტი ათას ექვსას ოთხმოცდათოთხმეტი) ევრო – ორივე მომჩივანს ერთობლივად, გაწეული ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურების სახით, რომელსაც დაემატება ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადი, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს;

II. აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის სრულ გადარიცხვამდე, ზემოხსენებულ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება, გადახდის დღეს მოქმედი, ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის თანაბარი ჩვეულებრივი პროცენტები, რასაც დაემატება სამი პროცენტი ;

8. უარყოფს მომჩივნების დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და მხარეებს ეცნობათ წერილობით 2009 წ. 27 იანვარს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

სალი დოლე
სექციის რეგისტრატორი

ფრანსუაზ ტულენსი
თავმჯდომარე